

Traducció parcial i anàlisi de la novel·la “El paraíso de las mujeres” de Vicente Blasco Ibáñez

Eloi Daniel Martínez García

Tutor: Joan Josep Mussarra
Seminari 206: Traducció literària

Curs 2018-2019

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Facultat
de Traducció
i Interpretació

ABSTRACT

Català

En aquest treball traduirem parcialment una novel·la de l'autor valencià Vicente Blasco Ibáñez (1867-1928) anomenada *El paraíso de las mujeres* (1922), escrita sis anys abans que morís. És, per tant, una novel·la gairebé centenària, i és important tenir-ho present pel tema que hi tracta, que no és un altre que el feminisme. En traduirem el pròleg i el tercer capítol. Abans, però, explicarem el model de llengua que farem servir, és a dir, el mètode de traducció que s'ha aplicat a la novel·la. Després de la traducció en farem l'anàlisi, on detallarem els aspectes que més l'han dificultada. Tot seguit, hi trobarem la conclusió del treball i els annexos, que inclouen el text original en castellà.

L'objectiu d'aquest treball és donar motius perquè la novel·la en castellà també es tradueixi al català i fer palesa la dificultat real de traduir entre dues llengües properes entre si.

Castellano

En este trabajo traduciremos parcialmente una novela del autor valenciano Vicente Blasco Ibáñez (1867-1928) llamada *El paraíso de las mujeres* (1922), escrita seis años antes de morir. Es, por lo tanto, una novela casi centenaria, y es importante tenerlo en cuenta por el tema que trata, que no es otro que el feminismo. Traduciremos el prólogo y el tercer capítulo. Pero antes explicaremos el modelo de lengua que vamos a usar en catalán, esto es, el método de traducción que se ha aplicado en la novela. Después de la traducción la analizaremos, y detallaremos los aspectos que más la han dificultado. A continuación, encontramos la conclusión del trabajo y los anexos, que incluyen el texto original en castellano.

El objetivo de este trabajo es dar motivos para que la novela en castellano también se traduzca al catalán y evidenciar la dificultad real de traducir entre dos lenguas cercanas entre sí.

English

In this work we will partially translate a novel of the Valencian author Vicente Blasco Ibáñez (1867-1928) called *El paraíso de las mujeres* (1922), written six years before his death. It is, therefore, an almost centenary novel, and it is important to keep it in mind due to the topic treated, which is feminism. We will translate the prologue and the third chapter. But before that, we will explain the language model we will use in Catalan, namely, the translation method applied on the novel. After translating we will analyse the process, and we will detail the issues that made it more difficult. Next, we will find the conclusion of this work and the annexes, which include the original text in Spanish.

The aim of this work is to give reasons about the importance of translating from Spanish into Catalan and show the real struggle of translating between two languages that are close to each other.

TAULA DE CONTINGUTS

1. INTRODUCCIÓ.....	1
2. MODEL DE LLENGUA DE LA NOVEL·LA.....	2
3. TRADUCCIÓ PARCIAL DE LA NOVEL·LA	3
3.1. Pròleg.....	3
3.2. Capítol 3.....	11
4. ANÀLISI DEL PROCEDIMENT DE LA TRADUCCIÓ	27
4.1. El gerundi	27
4.2. Anglicismes.....	28
4.3. Plural.....	29
4.4. El passat simple	30
4.5. Morfologia verbal valenciana.....	30
4.6. L'article de persona	31
4.7. Signes de puntuació i cursiva.....	31
4.7.1. <i>Punts suspensius</i>	32
4.7.2. <i>Coma</i>	32
4.7.3. <i>Punt i coma</i>	33
4.7.4. <i>Dos punts</i>	33
4.7.5. <i>Cursiva</i>	34
4.7.6. <i>Cometes</i>	34
4.8. Tipografia.....	34
4.8.1. <i>Faltes d'ortografia</i>	35
4.8.2. <i>Manca de concordança</i>	35
4.8.3. <i>Majúscules i minúscules</i>	35
4.9. Possessius.....	36
4.10. Llengua dels personatges.....	37
4.10.1. <i>Flinnap</i>	37
4.10.2. <i>Gillespie</i>	37
4.11. Adaptació dels noms.....	38
4.12. Paraules i expressions en desús	38
4.12.1. <i>Castellà</i>	38

4.13.2. <i>Català</i>	39
4.13. Estructura del castellà de Vicente Blasco Ibáñez	41
4.14. Termes de l'època.....	41
4.15. El gènere.....	43
4.16. Expressions fixades de la novel·la.....	44
4.17. Gramàtica	48
4.17.1. <i>Per/per a:</i>	48
4.18. Sigles.....	49
5. CONCLUSIÓ.....	50
6. BIBLIOGRAFIA.....	51
7. ANNEXOS.....	54
7.1. Text origen	54
7.1.1. <i>Pròleg</i>	54
7.1.2. <i>Capítol 3</i>	62

1. INTRODUCCIÓ

M'he interessat per fer aquest treball per diversos motius: en primer lloc, perquè la traducció literària de castellà a català ha estat històricament poc explotada i planteja diferents problemes teòrics. La traducció d'un autor que va viure en terres de parla catalana té un interès afegit, en tant que representa una *naturalització* en el marc lingüístic de l'autor mateix. La intenció rere aquest treball és dur a terme una traducció que conservi mots arcaïtzants, però sense arribar a imitar el català de fa un segle.

En segon lloc, perquè la novel·la *El paraíso de las mujeres* és interessant en si mateixa. Si bé l'autor tendia a mirar sovint cap al context del País Valencià, aquesta obra mostra una clara ambició d'internacionalització i d'obertura al món modern, atès que es va pensar per al cinema. A més a més, tracta la qüestió del feminisme, que llavors era d'actualitat i ara torna a ser-ho, encara que en un context molt diferent.

En tercer lloc, perquè la traducció catalana d'una obra d'aquest autor valencià que no està clarament arrelada en un context regional té un interès evident: es tracta d'una transposició d'aquest escriptor a un àmbit lingüístic que formava part del seu horitzó cultural, i a partir d'una novel·la que malgrat tenir certs tocs anglosaxons, mira de desenvolupar qüestions més generals del món modern.

El principal problema que ens plantejarem és el model lingüístic que cal emprar. El nostre punt de vista de partença és el d'un català que sigui com més neutre possible (en tant que l'original es troba en un castellà neutre), però alhora viu, i que eviti el calc sistemàtic de les estructures de l'original.

Aquest treball no consisteix simplement en una traducció, sinó que vol explicitar aquest procés amb tots els problemes que planteja. Així doncs, partirem d'unes línies generals sobre el model lingüístic a emprar i, a continuació, elaborarem la traducció alhora que fem un llistat dels problemes que hi hem anat trobant, classificats d'acord amb un tipologia. El treball definitiu consistirà en una primera part sobre el model lingüístic que cerquem; la traducció com a tal, que consistirà en la traducció del pròleg i d'un capítol de la novel·la i, finalment, una anàlisi amb els problemes de traducció classificats per tipus i l'explicitació dels criteris que hem aplicat per tal de resoldre'ls de la millor manera possible.

2. MODEL DE LLENGUA DE LA NOVEL·LA

El català és una llengua que s'ha normativitzat molt més tard que d'altres, i això ha fet que els models de llengua que s'han plantejat al llarg de la història no hagin acabat de consolidar-se. Fins que Pompeu Fabra no va establir la normativa de la nostra llengua el primer terç del segle XX, a la unitat de la llengua li mancava un suport essencial: una escriptura vàlida per a tots els territoris de parla catalana. Al segle XIX, sobretot a la segona meitat, es van proposar diversos models que, malauradament, no es van sedimentar al marc literari català. A l'època en què Blasco Ibáñez va escriure aquesta obra, el català estava en ple procés de normalització. Un altre aspecte a tenir en compte a l'hora de traduir és la modalitat dialectal que cal emprar. Blasco Ibáñez era valencià; per tant, el primer dubte que ens sorgeix és si cal escriure com els escriptors de parla valenciana de la seva època. En nom de la unitat de la llengua, creiem que no és estrictament necessari per tres motius:

- El traductor no és valencià, per tant, es pot estalviar la tasca d'haver d'imaginar una novel·la que no es va escriure.
- La novel·la no se situa en territori valencià ni parla de València.
- El model de llengua normativa no s'havia acabat d'establir (estava en procés de fer-ho), de manera que tampoc estariem traint cap model hipotètic de l'època de l'autor, ja que formalment no existia amb tots els ets i uts.

La intenció d'aquesta empresa de traducció és aconseguir un model de llengua que compleixi aquests dos requisits:

- Que el lector no se senti aliè a la llengua: El català té diverses varietats dialectals que són ben diferents entre si. L'objectiu de la llengua escrita és unificar com més dialectes millor. Una manera de fer-ho és evitar l'ús de mots massa locals.
- Que els arcaïsmes representin un deix d'antiguitat simbòlica: Com que la motivació d'aquest treball no és la de reproduir el català de fa cent anys, només es faran breus pinzellades de com podria haver estat.

Un altre dels debats per traduir aquesta obra és la variant diacrònica que cal fer servir. Es tracta d'un text de fa gairebé un segle. Lingüísticament no és gaire temps, però sí prou per poder observar petits canvis, sobretot lèxics.

3. TRADUCCIÓ PARCIAL DE LA NOVEL·LA

3.1. Pròleg

AL LECTOR

Trobo que cal donar una explicació sobre l'origen d'aquest llibre.

Una casa editorial cinematogràfica dels Estats Units em demanà fa un any una novel·la per convertir-la en un *film*. Em recomanà que fos molt *interessant* i que es desempallegués absolutament dels convencionalismes i hàbits que fins ara s'han anat observant a les històries presentades per mitjà del cinematògraf.

Admiro l'art cinematogràfic —anomenat el *setè art* de manera encertada—, perquè és un producte legítim i noble de l'època en què vivim. Com qualsevol progrés, ha trobat nombrosos enemics que fan veure que el menyspreen, especialment entre els escriptors mancats de les condicions necessàries per servir aquest art, encara que ho desitgessin. L'anomenada República de les Lletres és un estat conservador i misogin, que reacciona de manera furibunda davant de qualsevol novetat i la repel·leix amb sarcasmes de pretensió aristocràtica.

Quan s'inventà la impremta, una gran part de la gent de lletres d'aleshores també la consideraren una eina populatxera i ordinària que no podria agradar mai als esperits escollits. Calgué el transcurs d'unes desenes d'anys perquè tothom tingués clar que el llibre imprès, malgrat que fos menys bonic que el còdex escrit a mà i amb lletres capitulars artísticament il·luminades, feia un servei més bo per a la difusió de les idees i a la millora intel·lectual de la humanitat.

D'aquí un segle la gent potser se sorprendrà d'assabentar-se que hi hagué autors que presenciaren el naixement de la cinematografia i que no li feren cas, car l'apreciaven com una diversió pueril i frívola, bona únicament per al poble ignorant.

Conec totes les objeccions contra el cinematògraf i la difusió creixent que ha tingut fins ara. Són les mateixes que encara a hores d'ara formulen algunes devotes, al fons de les províncies, contra la novel·la i contra el teatre, convençudes que són la perdició de la humanitat i la causa de totes les immoralitats existents.

Si la cinematografia no hagués de donar en el curs del seu desenvolupament altres coses que el sàinet grotesc i inversemblant que fa riure amb pallassades de *clown*, o les històries de lladres i serenos, jo n'abominaria, com fa molta gent. El nou art, però, és encara als primers vagits de la infantesa; no ha arribat encara als vint-i-cinc anys d'existència —que equivalen a vint-i-cinc minuts en la història d'un invent útil—, i no hi ha ningú que sàpiga fins on poden arribar el desenvolupament de la seva joventut i l'esplendor de la seva maduresa.

També la novel·la donà en diferents períodes de la seva vida una floració de llibres que tingueren per herois bandits *simpàtics* o tenebrosos i policies *providencials*, i a ningú no se li acudeix de decretar per aquest motiu la supressió d'aquest gènere literari. Al costat de la novel·la psicològica i d'observació directa existirà sempre la novel·la de fulletó. I podem dir el mateix del teatre. Juntament amb el drama i la comèdia, el melodrama esgarriós o la farsa grotesca atrauran sempre una gran part del públic.

La cinematografia no es podia desempallegar d'aquesta divisió imposada pels dos gustos diversos i antitètics que es reparteixen la gran massa del públic. Com s'esdevé a la infantesa de qualsevol art, el primer producte del cinematògraf ha estat el melodrama terrorífic i la farsa amb la qual tothom es fa un tip de riure: són gèneres que atrauen de seguida la multitud. Però ara, al cap de dues dotzenes d'anys d'existència, els que ens amoïnem pel desenvolupament cinematogràfic anem veient com s'afina el gust del públic a les nacions més instruïdes i com al costat de les històries per riure i les tragèdies detectivesques sorgeixen les primeres manifestacions de la veritable novel·la cinematogràfica, amb caràcters extrets de la realitat, observacions psicològiques i una faula que manté despert alhora l'interès de l'espectador.

Crec que no resta gaire per al naixement de moltes novel·les cinematogràfiques que seran alhora grans obres literàries. Aquestes novel·les, però, resulten més difícils de produir que una novel·la en forma de llibre, ja que no és possible afegir-hi el que en argot literari anomenem la *palla*.

*****

La cinematografia no és el teatre mut, com creuen molts; és una novel·la expressada per mitjà d'imatges i frases curtes.

El teatre té convencionalismes de lloc i de temps, imposats pels límits breus d'un escenari i dels quals no es pot desempallegar. En canvi, l'acció de la novel·la no reconeix límits; és infinita, com la del cinematògraf, i pot estar composta de tres o quatre històries diverses

que es desenvolupen alhora i que al final es confonen en una de sola; l'escenari pot ser qualsevol dels indrets més diversos del nostre planeta.

Una obra teatral arribarà, a tot estirar, als set actes i canviarà el decorat quinze o vint vegades, però li és impossible d'anar més enllà. Una novel·la, de la mateixa manera que una història cinematogràfica, pot disposar de tants escenaris com capítols, tindre de fons els paisatges més diversos i una quantitat ingent d'actors.

Reitero que el *setè art* és novel·la i no pas teatre, i potser per això totes les obres de teatre cèlebres que es traslladaren al cinematògraf passaren inadvertides, mentre que les novel·les famoses, en ser filmades, obtingueren un gran èxit, cosa que feu créixer l'interès de la faula amb la plasticitat dels personatges que el lector només havia pogut imaginar vagament a través de les línies impreses.

Avui dia comença a augmentar considerablement a totes les nacions el nombre de novel·listes que ens preocupem de l'art cinematogràfic.

La multiplicitat dels idiomes amb què els homes expressen el pensament representa per a l'artista literari un obstacle que no coneixen ni el pintor, ni l'escultor ni tampoc el músic. És cert que els traductors s'encarreguen de salvar aquest obstacle; però per gran que sigui la perícia i la consciència amb què realitzen la feina, resulta sempre tan diversa la novel·la traduïda de la novel·la original, i es perden tantes coses en el trasllat de l'una a l'altra!

En canvi, l'expressió cinematogràfica pot proporcionar a la novel·la la universalitat d'un quadre, d'una estàtua o d'una simfonia. Els rètols del film i la necessitat de traduir-los representen poca cosa en aquesta mena d'obres. L'important és la imatge viscuda, l'acció interpretada per éssers humans, que es val del gest, que ignora l'estret motlle de les síl·labes.

Gràcies a aquest nou mitjà d'expressió, el novel·lista que per naixement pertany a un país determinat pot tenir per pàtria intel·lectual la terra sencera i comunicar-se amb els homes de tots els colors i totes les llengües, fins i tot amb els que viuen en els límits d'un salvatgisme tot just abandonat. Per mitjà del *setè art*, un autor pot en una mateixa nit contar la història imaginada al públic de Nova York, Londres i París, a la gernació cosmopolita dels grans ports del Pacífic, als àrabs que arriben a cavall en aduar del desert, on funciona l'aparell modest del cineasta errant, als mariners que hivernen en una illa de l'oceà Glacial i s'entretenen en nits interminables amb el relat mut de les novel·les lluminoses.

Puc dir que una de les satisfaccions literàries més grans que he tingut la vaig viure fa un parell d'anys, mentre m'estava a Califòrnia, en conversar amb un japonès que havia viatjat arreu d'Àsia.

Aquest home em parlà d'una de les meves novel·les, me n'explicà *l'argument* des de l'inici fins al desenllaç per tal de convèncer-me que la coneixia bé. No l'havia llegida, perquè no estava traduïda encara a l'idioma del seu país, i pensava comprar-ne la versió anglesa.

Però l'havia *vista* en un cinema de Pequín.

*****

A més a més, cal fer una confessió. La novel·la està en crisi actualment a totes les nacions.

El segle XIX fou el segle de la música i de la novel·la. La producció novel·lesca dels darrers cent anys ha estat tan gran i les activitats dels novel·listes tan diverses, que tant els autors com el públic viuen ara com si estiguessin desorientats.

És gairebé impossible de trobar un camí inexplorat. Quan el novel·lista creu que segueix una via completament inèdita, s'adona a les quatre passes que d'altres avançaren pel mateix indret abans que ell. Tots els ressorts de la maquinària novel·lesca semblen fluïxos i somorts de tant funcionar; cada situació emocionant, cada caràcter sortint, cada tipus d'humanitat... s'ha exhaurit. L'originalitat novel·lesca és cada vegada més il·lusòria. Per això, sens dubte, molts autors violenten la serena senzillesa de llur idioma, i l'obliguen a produir una florescència turmentada, d'hivernacle, i d'allò en fan el mèrit més gran. Miren d'ocultar de tal manera, sota la frondositat forçada del llenguatge, l'anèmica pobresa de la història que expliquen.

Els novel·listes s'agiten infructuosament en cerca de la novetat (i el públic l'exigeix igualment). La novel·la actual, però, quan pretén a França i a d'altres països de ser veritablement nova, no té res de novel·la, i avorreix el lector... I en aquesta crisi, que és universal, no hi ha ningú que albiri la solució al problema.

No afirmo que el cinematògraf sigui un remei únic i decisiu; reconec, a més, com a indiscutible que la novel·la impresa sempre serà superior a la novel·la expressada pel gest, car aquesta darrera expressió artística no pot disposar amb la mateixa amplitud que l'altra de la suggestió immaterial de *l'estil*; però crec que si els novel·listes comencen a intervenir directament en el desenvolupament del *setè art*, monopolitzat fins fa poc per persones sense

competència literària, l'esforç que fan servirà almenys per reanimar la novel·la, fet que li atorgarà una segona joventut i n'eixamplarà els dominis actuals.

No obstant això, alguns països tenen dificultats a l'hora d'adaptar-se al nou mitjà d'expressió literària.

La cinematografia depèn del desenvolupament industrial d'un país i de la riquesa d'aquest territori.

El llibre també necessita sotmetre's a la influència d'aquests dos factors; un editor de novel·les impreses, però, pot establir-se a qualsevol indret on existeixin impremtes i magatzems de paper, i amb uns quants milers de pessetes en té prou per publicar-ne els primers volums.

Les cases editorials de cinematografia necessiten capitals de milions i crear per compte propi tallers immensos. A més a més, els és indispensable de tindre a les esquenes la grandesa d'una d'aquelles nacions que són primeres potències industrials, per trobar amb facilitat energies elèctriques gegantines, fàbriques capaces de produir noves maquinàries: en un mot, per disposar d'aliats poderosos i de servidors.

Per aquest motiu, el més gran dels pobles americans és i serà sempre el primer productor cinematogràfic de la terra; França, que inventà la cinematografia, figura actualment com una simple importadora de films facturats des de Nova York.

El cinematògraf ocupa als Estats Units el cinquè lloc entre els productors nacionals a continuació de l'acer, el blat i d'altres articles indispensables per a la vida.

En aquella República hi ha vint-i-cinc mil sales de cinematògraf, algunes de les quals amb capacitat per a més de sis mil espectadors.

Als milers de ciutats on viuen agrupats llurs cent vint milions d'habitants, els teatres es mantenen en una situació estacionària, mentre que els cinemes són cada vegada més nombrosos.

D'una obra cinematogràfica americana que té èxit al món sencer se n'arriben a vendre de mitjana dues-centes còpies. És el que s'anomena, en llenguatge de llibreria, *mitja tirada*. D'aquestes còpies, França en compra tres o quatre per *passar-les* als diversos cinemes que té; Espanya, tres; Itàlia, tres o dues, etc. Gran Bretanya, que és la compradora més gran d'Europa, n'adquireix onze o quinze per a la metròpoli i les seves colònies.

En total: de les dues-centes còpies, els Estats Units per si mateixos en consumeixen cent vint, i les vuitanta que resten són per als altres pobles de la Terra. Així es comprèn que els cinematògrafs estatunidencs, sense sortir de llur país, puguin cobrir tota la despesa, que és inaudita, i fer calaix. El producte de la resta del món és com una propina per a ells.

Després de saber això, el lector reconeixerà que el cinematògraf només pot ser dels Estats Units, i que l'aspiració suprema de qualsevol novel·lista que desitgi triomfar en el *setè art* consisteix a obrir-s'hi pas... si és que pot, ja que l'empresa no és gens fàcil.

*****

Però tornem a l'explicació de l'origen d'aquest llibre.

Com que la novel·la *Els quatre genets de l'Apocalipsi* ha estat convertida en *film* —el més extens i costós de tots els que es coneixen fins ara, que té als Estats Units un èxit que durarà anys—, rebí de Nova York, com ja he dit, l'encàrrec d'escriure un relat novel·lesc que pogués servir per a una obra cinematogràfica *d'interès i novetat*.

D'aquesta manera vaig produir *El paradís de les dones*.

Aquesta història fantàstica, que s'aparta del tot de les novel·les que havia escrit anteriorment, no ha nascut veritablement ara, sinó que data dels temps de la meva infantesa.

D'ençà que vaig llegir, quan era un nen, els *Viatges de Gulliver*, el record de Lil·liput i els seus petits habitants es fixaren per sempre a la meva memòria. Sovint em demanava en aquella època ja remota: *Què deu haver passat a Lil·liput després que l'heroi de Swift se n'anés?* I m'entretenia imaginant a la meva manera els diversos episodis de la història contemporània dels pigmeus.

Ara, a la maduresa de la meva vida, he mirat un altre cop de refer la història moderna de Lil·liput, però a la manera que pot realitzar-ho la fantasia d'un home, menys optimista i generosa que la d'un nen.

Això d'imaginar-se una humanitat més petita que la nostra, amb els mateixos defectes i preocupacions, com si la contempléssim a través d'un microscopi, és una cosa que afalaga la vanitat dels homes, i pel mateix motiu resulta tan antic com llur existència.

Swift, l'humorístic degà irlandès, fou el creador de Gulliver i del regne de Lil·liput; cent anys abans, però, Rabelais, que sens dubte li serví de model, havia descrit amb un humor igualment destacable els costums dels nans i gegants.

Tinc la certesa que a totes les literatures antigues hi hagué molts relats sobre països de pigmeus i països de colossos. Quin poble no explicà històries de gnoms minúsculs, de vida misteriosa, i de gegants que per tal de contemplar un individu de la nostra espècie necessiten col·locar-lo sobre el palmell de la mà? Voltaire s'inspirà en Swift per crear el seu *Micromegas*, i seria molt llarg el relat de tots els novel·listes i contistes que imitaren més o menys directament aquest gènere de fantasies.

Vaig escriure aquesta novel·la creient que tan sols serviria per a la producció d'una cinta cinematogràfica, i que no apareixeria mai en forma de llibre. En realitat, la casa editorial de Nova York no em demanà una novel·la, sinó el que en llenguatge cinematogràfic s'anomena *escenari*, un relat concís de pura acció, que serveix de guia al director d'escena, als encarregats de les tramoies i als actors que interpreten els personatges.

Però excitat per la novetat de la feina i també a impulsos dels meus hàbits de novel·lista, vaig començar a escriure sense aturador, sense adonar-me que en comptes d'un *escenari* produïa una novel·la, i en vint-i-un capvespres vaig acabar *El paradís de les dones*.

No he treballat mai tan de pressa ni amb tant de fervor. Crec que si ara em posés a fer una còpia d'aquest llibre m'hi estaria més temps.

Repeteixo que no pensava mai que la meva novel·la cinematogràfica pogués convertir-se en un volum imprès; i la meva sorpresa fou gran en veure que *l'escenari* era un llibre al qual alguns pretenien de trobar certa intenció filosòfica i política. Fins i tot als Estats Units — país on les dones exerceixen una influència enorme i legítima— alguns creuen, equivocadament, que la meva novel·la és una mena de sàtira del feminisme nord-americà.

Com que *El paradís de les dones* ha estat traduïda ja a diversos idiomes, em decideixo a publicar-la igualment en castellà, encara que no hi pensés quan la vaig escriure.

Serà una obra més dins del marc de la novel·la espanyola, la qual d'uns anys ençà no peca certament per excés de varietat. La majoria dels novel·listes fan marxa en fila índia, un rere l'altre, i només de tant en tant se'ls acudeix de saltar una mica fora del camí. Mentrestant, als altres països la novel·la procura de renovar-se i els autors canvien amb freqüència la manera que tenen de veure la vida i d'expressar llurs impressions, perquè el públic no els *encaselli*, endevinant per endavant el que poden dir. A més a més, la novel·la és un gènere de varietat infinita, i allà on tots els novel·listes descriuen el mateix, amb un llenguatge semblant, la novel·la està en perill d'extinció.

És possible que molta gent consideri que aquest llibre és una *equivocació* si el compara amb les meves obres anteriors; malgrat tot, prefereixo equivocar-me cercant la novetat que no pas aconseguir encerts fàcils, que moltes vegades no són més que simples repeticions de triomfs anteriors. Tanmateix, m'anima l'esperança que aquest relat lleuger potser resulti més entretingut per al lector que moltes novel·les de moda recent, en què s'empren tres-centes planes només per preparar la trobada a porta tancada de dues persones de sexe oposat, amb la qual s'arriba a l'escena *culminant* de l'obra, que és simplement una escena de *llibre verd*, escrita amb les precaucions necessàries per tal de vorejar el Codi i que el volum pugui exposar-se sense perill als aparadors de les llibreries.

Del film que donà origen a aquesta novel·la diré que encara no ha nascut. Segons sembla, hi vaig anar amuntegant unes dificultats d'execució tan grans, que els enginyers estatunidencs que inventen noves *màgies* per a aquesta mena d'obres encara n'estan fent estudis i no han pogut trobar la manera que apareguin al llenç lluminós, al mateix temps i sense trampa visible, l'enormitat del Gentleman-Muntanya i la menudesa plena d'enrenou de la munió que pobla la Ciutat-Paradís de les Dones.

Vicente Blasco Ibáñez

Vil·la Fontana Rosa de Menton (Alps Marítims)

Febrer de 1922

3.2. Capítol 3

Sobre com portaren Edwin Gillespie a la capital de la República

Hi hagué un llarg silenci. L'enginyer, absort pel caràcter inversemblant de llur aventura, no sabé què dir. Eren tan nombrosos els pensaments que li feien bullir el cap i les preguntes que anava amuntegant la seva curiositat!

El personatge que anava dalt del carròliba interpretà aquest silenci com una mostra de timidesa.

—Podeu parlar sense por, home muntanya. De tots els milers d'éssers que són aquí presents, els únics que coneixen l'anglès som vós i jo. La resta només parlen l'idioma de la nostra raça... I per apaivagar la vostra curiositat, us diré abans de res que l'anglès és la llengua particular dels nostres savis; una cosa semblant al que fou el llatí, segons les notícies que tinc, durant alguns segles, als països habitats pels homes muntanya. Jo soc el professor d'anglès a la Universitat Central de la nostra República.

Edwin romangué en silenci davant d'aquesta revelació.

—Aleshores, soc realment a Lil·liput? —digué finalment—. No estic pas somniant?

El riure del professor tornà a sonar amb la mateixa vibració femenina, considerablement augmentada pel portaveu.

—Oh, Lil·liput! —exclamà—. Qui se'n recorda d'aquest nom? Pertany a la història antiga; romangué oblidat per sempre. Si vós poguéssiu parlar el nostre idioma, demanàrieu per Lil·liput als milers d'éssers que ens escolten en aquest moment sense entendre'ns, i no n'hi hauria cap que pogués comprendre el significat d'aquest mot. La nostra terra s'ha transformat molt.

Callà un moment per reflexionar, i aleshores digué amb orgull:

—Abans érem nosaltres els que ens aclaparava rebre la visita d'un home muntanya. Ara són els homes muntanya els que han de sorprendre's quan visiten el nostre país. Hem fet triomfar revolucions que ells segurament no han intentat encara a llur terra.

Gillespie sentí desviada la seva curiositat per aquestes paraules del professor.

—Han vingut d'altres homes després de Gulliver, però?

—Alguns —contestà el savi—. Recordeu que la visita d'aquell Gulliver fou fa molts anys, moltíssims, un espai de temps que correspon, pel que tinc entès, al que els homes muntanya anomenen dos segles. Sabeu quants naufragis hi pot haver hagut en tot aquest temps? Quantes visites forçoses deuen haver ocorregut per part d'homes gegantins? Ells venien de més enllà de la muralla de roques i escumes, que aixecaren els nostres déus per alliberar-nos de llur grolleria monstruosa, navegant a llurs cases de fusta. No hi ha consens pel que als esdeveniments d'aquesta època. Es parla de certes visites d'homes muntanya que, personalment, considero que són apòcrifes. Es pot afirmar amb certesa, però, que catorze éssers d'aquesta mena arribaren a aquesta terra en diferents èpoques de la nostra història. D'això en parlarem amb més detall, si el destí ens permet de conversar en un indret millor i sense pressa. L'últim gegant que arribà el viu quan encara era una criatura; l'únic que hem conegut després del triomf de la Veritable Revolució. Era un home de mans calloses i pell amb escames de brutícia. Bevia un líquid blanc que feia una ferum horrorosa, desat en una gran ampolla folrada de joncs. Aquest líquid ardent semblava que el tornés boig. Els nostres savis creuen que era un simple esclau dels que treballen als vaixells enormes dels mars sense límits. Com que el líquid li despertava una demència destructiva, matà uns quants milers dels nostres, ens causà d'altres danys i haguérem de suprimir-lo. La Facultat de Química s'encarregà de dissoldre i volatilitzar-ne el cadàver perquè tanta matèria en putrefacció no enverinés l'atmosfera. Crec necessari fer-vos saber que des d'aleshores decidim suprimir qualsevol home muntanya que aparegui a la nostra costa.

Gillespie, malgrat la tranquil·litat amb què estava disposat a acceptar cada episodi de la seva aventura, s'estremí en sentir les darreres paraules.

—Aleshores, he de morir? —demanà amb un neguit evident.

—No, vós sou una altra cosa —digué el professor—; vós sou un gentleman, i el vostre bon aspecte, així com el que ja us hem demanat sobre el vostre passat, han estat la causa per la qual us perdonem la vida...de moment.

Les paraules del savi li anaren revelant tot el que havia passat en aquesta terra extraordinària d'ençà del capvespre del dia anterior. Els escassos habitants de la costa l'havien vist aproximar-se, poc abans de la posta de sol, al seu bot, més enorme que els vaixells més grossos del país. L'alarma s'havia escampat a l'interior, i la notícia arribà al cap de pocs minuts fins la mateixa capital de la República. Els membres del Consell Executiu havien acordat ràpidament la manera de rebre el visitant inoportú: el farien presoner per suprimir-

lo al cap de poques hores. Els aparells voladors de l'exèrcit anaren a trobar-lo tan bon punt es feu de nit. L'home muntanya pogué vagar al llarg de la costa sense ensopegar amb cap habitant, perquè tots els riberencs s'havien endinsat a l'interior del país per una ordre superior.

En veure'l estirat a terra, començà el setge de la seva persona. La manotada a la primera màquina que l'havia explorat amb les llums, així com la curiositat de Gillespie, que li permeté de descobrir per sobre del bosc totes les evolucions de la flotilla lluminosa, aconsellaren la necessitat d'un atac brusc i ràpid.

Dos savis de laboratori i llur seguici d'ajudants, arribats de la capital en diversos automòbils, s'encarregaren del cop decisiu, i el punxaren als canells i als turmells amb les llances agudes d'unes mànegues de rec. Així li inocularen el paralitzant soporífic.

—És realment extraordinari —continuà el professor— que hàgiu conegut el nou sol que ve en aquests instants. Havíem acordat de matar-lo, mentre dormia, amb una segona injecció de verí, els efectes del qual són molt ràpids. Els encarregats de l'escorcoll a la vostra persona, però, s'apiadaren de vós en assabentar-se de la categoria a la qual sens dubte pertanyeu al vostre país. Li diré que vaig tindre l'honor de figurar entre ells, i he contribuït, en la mesura de la meua influència, a aconseguir que les altes personalitats del Consell Executiu respectin la vostra vida de moment. Com que la llengua de tots els homes muntanya que vingueren aquí ha estat sempre l'anglès, el govern considerà necessari que jo abandonés la universitat durant unes hores per prestar el servei de la meua ciència. Ha estat una gran fortuna per a vós que reconeguéssim que sou un gentleman.

Gillespie no amagà l'estranyesa que li provocava aquesta afirmació tan repetida.

—I com arribàreu a saber que soc un gentleman? —demanà mentre somreia.

—Si poguéssiu examinar-vos en aquest moment des de les butxaques dels pantalons a la butxaca superior de la jaqueta, us adonàrieu que us hem sotmès a un escorcoll complet. Poc després que us adormíssi sota la influència del narcòtic, començà aquesta operació a la llum dels fanals de les nostres màquines terrestres i aèries. Després, l'escorcoll l'hem continuat a la llum del sol. Una màquina grua ha anat extraient de les vostres butxaques una porció d'objectes ben estrafolaris, l'ús dels quals vaig poder esbrinar gràcies als meus estudis minuciosos dels llibres antics, però que la massa general de la gent ignora completament. La grua funcionà fins i tot sobre el cor per treure de la butxaca més alta de la jaqueta un gran disc subjectat per una cadeneta a un orifici obert a la tela; un disc de

metall groller, amb una cara de matèria transparent molt inferior als nostres vidres; una màquina sorollosa i primitiva que serveix entre els homes muntanya per marcar el pas del temps, i que faria riure per la seva rudesia qualsevol nen de les nostres escoles.

També he escorcollat fins fa un moment l'enorme vaixell que l'ha dut a la nostra costa. He examinat tot el que hi ha; he traduït els rètols de les grans torres de fulla de llauna tancades per totes bandes que, segons revela llur etiqueta, guarden animals i vegetals. Els encarregats de fer l'inventari han pogut esbrinar que vós éreu un gentleman perquè teniu la pell fina i neta, encara que per a nosaltres sempre resulta horrible per les taques de diversos colors i els forats profunds dels porus. Aquest detall, però, per a un savi, no té gens d'importància. També han sabut que vós sou un gentleman perquè no teniu les mans calloses i perquè la vostra olor d'humanitat és menys forta que la dels altres homes muntanya que ens visitaren, els quals feien irrespirable l'aire per allà on passaven. Vós us banyeu cada dia, oi, gentleman? A més, el tros de tela blanca, gran com una catifa de sala d'estar, que dueu sobre el pit, juntament amb el rellotge, ha impregnat l'ambient d'un olor de jardí.

El professor s'aturà un instant per afegir amb una mica de malícia:

—I jo vaig poder afirmar, a més, d'una manera concloent, que sou vós un gentleman de debò, perquè he ordenat a dos dels meus secretaris que gressin els fulls d'un llibre més gran que la meva persona, amb tapes de cuir negre, que la nostra grua tragué d'una de les vostres butxaques. He pogut llegir ràpidament alguns d'aquests fulls. A la primera, res d'interessant: noms i dates únicament; però a d'altres he vist moltes línies desiguals que representen un alt pensament poètic. Sens dubte, el gentleman muntanya ha passat per una universitat. Al nostre país, només un home d'estudis pot fer bons versos. Els de vós, gentleman gegantí, em permetreu que us digui que són simplement regulars i per res del món extraordinaris. Es ressenten de llur origen: els falta delicadesa; són, en una paraula, versos d'home, i ben sabut és que l'home, condemnat eternament a la grolleria i a l'egoisme per la seva pròpia naturalesa, pot donar molt poc de si en una matèria tan delicada com és la poesia.

Gillespie es mostrà sorprès per les darreres paraules. Els ulls, que fins aleshores havien vagat sobre la munió nana, atrets per la diversa novetat de l'espectacle, es concentraren en el professor, i hagué de fer un esforç per distingir cada detall de la seva minúscula persona.

Duia al cap un barret quadrangular amb una borla daurada, igual que el dels doctors de les universitats angleses i estatunidenques. El rostre caraplè i barbamec estava enquadrat per

una cabellera fosca i curta. Els ulls tenien el resguard d'uns vidres amb armadura de closca. Cobrien la resta de la seva voluminosa persona una brusa negra atapeïda a la cintura per un cordó, que feia més visible l'exagerada corba dels malucs, i uns pantalons que, malgrat que fossin amples, resultaven tan ajustats com les malles d'una ballarina.

—Però si sou una dona! —exclamà Gillespie, astorat del descobriment que acabava de fer.

—I què podia ser, si no? —respongué—. Com hauria arribat a figurar entre els savis de la Universitat Central si no pertanyés al meu sexe i no posseís els difícils secrets d'un idioma que només coneixen els privilegiats de la ciència?

Callà, per afegir poc després amb una veu lènguia, deixant de banda la botzina:

—I com heu esbrinat que soc una dona?

L'enginyer es contingué a l'hora de contestar. Pressentí que potser corria el perill de crear-se un enemic implacable, i digué de forma evasiva:

—Ho he esbrinat per l'aspecte que teniu.

La sàvia s'estigué una estona reflexionant per comprendre el veritable sentit d'aquella resposta.

—Ah, és clar! —digué finalment de cop i volta—. Ho heu esbrinat, sens dubte, per les meves abundàncies corporals. Jo soc una persona seriosa, una persona d'estudis, que no disposa de temps per fer exercicis gimnàstics, com les noies que pertanyen a l'exèrcit. La ciència és una deessa cruel amb els que es dediquen a servir-la.

—Ho he esbrinat també —s'afanyà a afegir Edwin— per la dolçor de la vostra veu i la bellesa dels vostres sentiments, que tant han contribuït a salvar la meua vida.

La professora acollí aquestes paraules amb una llarga pausa, durant la qual les ulleres de closca que duia llançaren una brillantor amable que semblava acariciar el gegant. Pensava, sens dubte, que aquest home groller i d'aspecte monstruós era capaç de dir coses enginyoses, com si pertanyés al sexe intel·ligent, és a dir, el femení. Baixà els ulls i afegí amb una expressió de tendra simpatia:

—Per això he trobat tants cops als vostres versos la paraula Amor amb una majúscula més gran que el meu cap.

Després semblà sentir la necessitat de canviar el curs de la conversa, recuperant la seva altiva pedanteria de personatge universitari. Encara que cap dels presents no podia entendre-la, temia haver dit massa.

—Vós us n’anireu adonant, home muntanya —continuà—, que ha arribat a un país diferent de tots els que coneixeu, una nació de veritable justícia, de veritable llibertat, on cadascú ocupa el lloc que li correspon, i la suprema direcció la posseeix el sexe que més la mereix per la seva intel·ligència superior, desconeguda i calumniada d’ençà que començà el món...Deixeu de mirar-me uns instants i examineu la gentada que us envolta. Teniu el permís per moure-us una mica; així fareu el vostre estudi amb una comoditat més gran. Espereu que doni les ordres corresponents.

I un cop recuperà el portaveu, començà a bramar en un idioma del qual l’estatunidenc no n’entengué ni un borrall. La màquina aèria que reposava sobre el seu pit aixecà el vol, i els altres quatre aeroplans afluixaren els fils metàl·lics aferrats a les extremitats. La gernació s’arremolinà, cosa que inicià tot seguit un moviment de retrocés.

Gillespie veié que uns grups de genets repel·lien la gentada per tal que s’allunyés. D’altres soldats acabaven de baixar de diverses màquines terrestres que tenien la forma d’un lleó. Aquests guerrers joves eren d’aire gentil i graciosament desimbolts.

Un d’ells li passà molt a prop dels ulls, i aleshores pogué descobrir que era una dona, encara que més jove i esvelta que la professora d’anglès. Els altres soldats tenien un aspecte idèntic i també eren dones; el mateix passava amb els tripulants de les màquines aèries.

Llurs cabelleres curtes i arrissades, com les dels patges antics, estaven cobertes amb un casquet de metall groc semblant a l’or. No portaven, com els aviadors, una llarga ploma al vèrtex. L’adornament del cabasset consistia en dues ales del mateix metall, i feia recordar el casc mitològic de Mercuri.

Tots aquests soldats eren d’avantatjada estatura i moviments àgils. S’hi endevinava una força nerviosa, desenvolupada per exercicis incessants. Malgrat llur esveltesa gimnàstica d’efebos vigorosos, però, la brusa molt cenyida al cossatge pel cinturó de l’espasa i els pantalons estretament ajustats delataven les suaus corbes de llur sexe. Anaven armats amb llances, arcs i espases, cosa que feu que Gillespie es formés una trista idea dels progressos d’aquest país, que tant semblaven enorgullir la professora d’anglès.

El cordó de peons i genets empenyé la gernació fins al límit del bosc, i deixaren els prats totalment nets. Aleshores, la doctora, de dalt del carròliba estant, tornà a valer-se del portaveu.

—Gentleman-Muntanya, us podeu incorporar.

L'enginyer s'anà aixecant sobre un colze, i aquest petit moviment feu caure diverses escales portàtils que encara tenia recolzades al cos i havien servit per a l'escorcoll dut a terme unes hores abans. Tres nans que vagaven sobre el ventre, explorant per última vegada les butxaques de l'armilla, caigueren de cap sobre l'herba espessa del prat i trotaren a continuació fent crits com a ratolins. Sense deixar de fugir s'emportaven les mans a diferents parts de llurs cossos masegats, mentre que una riota general del públic circulava pel límit de la selva.

Finalment Gillespie s'assegué, i tenia com a veïns més immediats la professora i els seus secretaris, que ocupaven el carròliba, i per altra banda els tripulants de les quatre màquines aèries que es movien dolçament a l'extrem de llurs fils metàl·lics, flàccids i sense tensió.

En aquesta nova postura Gillespie pogué veure millor la gentada. Els ulls s'havien avesat a distingir els sexes d'aquesta humanitat de dimensions reduïdes, completament diferent a la de la resta de la terra. Els soldats; els personatges universitaris, muts fins aleshores, però que s'havien ocupat a adormir-lo i escorcollar-lo; els treballadors, els obrers, tots els que es movien donant ordres o treballant al seu voltant, portaven pantalons i eren dones.

Edwin veié que d'un automòbil en forma de clavell que acabava d'arribar en baixaven unes figures amb llargues túniques blanques i vels al cap. Eren les primeres femelles que trobava semblants a les del seu país. Devien pertànyer a alguna família important de la capital; potser era l'esposa d'un alt personatge acompanyada de les seves tres filles. Concentrà la mirada en el grup per examinar-les bé, i notà que les tres senyoretetes, totes ben plantades, es deixaven veure tímidament sota els vels blancs unes cares de faccions correctes però enèrgiques. Llurs galtes tenien el mateix to blavós que les dels homes que es rasuren diàriament. La mare, una mica quadrada a causa de l'obesitat pròpia dels anys, prescindia d'aquesta precaució, i per sota de la corona de flors que envoltava llurs toques deixava veure una barba abundant i dura.

Un oficial dels del casquet alat corregué galantment a protegir les que acabaven d'arribar, amb l'interès que mereix el sexe feble, i les tres senyoretetes acolliren amb un gest ruborós les atencions del militar.

Gillespie s'adonà que la doctora observava les seves impressions amb uns ulls atents, i ella somrigué de veure'l astorat.

—Ja us vaig dir, gentleman, que vós veuríeu grans coses. No oblideu que aquest és el país de la Veritable Revolució.

Edwin encara pogué fer noves observacions. Veié amb estupefacció entre el públic, repel·lit i mantingut a distància per la força armada, dones menys luxoses que la família acabada d'arribar de la capital, però igualment amb túniques llargues... I no obstant això, semblaven homes a causa de les barbes o dels rostres blavosos per la rasura. En canvi, tots els individus d'aspecte civil que duïen pantalons i mostraven ser treballadors del camp, obrers a la ciutat o burgesos acabats, que havien vingut a conèixer el gegant, eren barbamecs i tenien les formes boterudes de la dona.

Trobà, però, algunes excepcions, que serviren per a desorientar-lo en els judicis que feia. Veié veritables homes, l'aspecte dels quals era inequívocament vigorós, i que, no obstant això, caminaven sense la nosa de les faldilles. Aquests homes anaven quasi despullats, a l'aire llur musculatura forta, i sense més vestimenta que uns calçotets ben curts. Tots mostraven la passivitat resignada, la força brutal i sense iniciativa de les bèsties de labor. Alguns acabaven de desenganxar-se de carretes pesades, de les quals havien vingut estirant fins al límit del bosc, i es netejaven el cos ple de suor. D'altres rentaven i eixugaven els grans aparells que havien servit per a la narcotització i l'escorcoll del gegant.

Gillespie veié, a més, que gran part dels genets que controlaven el moviment de la gernació eren homes igualment; homes enormes i barbuts, com una expressió d'estupidesa disciplinada, de brutalitat automàtica, reveladora de llur situació inferior. Malgrat que anaven armats amb grans simitarres, llur vestit era una túnica igual que la de les dones. Tots semblaven simples soldats. Diverses noies d'elegància bèl·lica, que portaven sobre les breus cabelleres el casquet alat, feien giravoltar els cavalls entre les d'aquests guerrers inferiors, i els donaven ordres amb un laconisme ben autoritari.

La doctora tornà a interrompre les reflexions del presoner.

—Abans que emprenguem la marxa cap a la capital, crec oportú que feu un refrigeri lleuger. M'hauria agradat d'haver-vos preparat un esmorzar a l'estil del nostre país, però no hem tingut temps per fer-ho, ja que, com us vaig dir, la vostra vida estava en perill, i ningú pensa a alimentar un mort. Podia haver fet portar algunes de les llaunes de conserva que guardeu a la vostra embarcació, però ja és molt lluny.

La notícia feu perdre la calma al gegant...Qui hauria dit que es veuria privat d'un vaixell que representava l'única probabilitat de tornar al món dels seus semblants!

—Poc després de la sortida del sol —continuà la traductora— s'han encarregat de remolcar-lo fins al port de la capital els vaixells de la nostra esquadra del Sol Ixent.

Gillespie necessità mostrar el mal humor amb paraules ofensives.

—I quins vaixells són aquests? Com pot ser que uns vaixells de no res, que són com joguines, amb la força de les veles i prou, puguin remolcar el meu vaixell, dins del qual hi cap amuntegada tota aquesta esquadra del Sol Ixent?

—Gentleman —digué la professora tot d'una—, els nostres vaixells no tenen veles; això era en temps remots. Els nostres naveguen a voluntat sobre l'aigua i per sota. La mateixa energia que mou les nostres màquines terrestres i aèries agita llurs cues amb la mateixa força que la dels peixos més veloços... De llur mida no crec que calgui parlar-ne. La mida no vol dir res. Nosaltres hem arribat a tindre naus més grosses que la que us ha portat a vós, i els suprimírem per inhàbils a l'hora de defensar.

Hi hagué un llarg silenci després de les paraules poc cordials creuades entre tots dos. Però la doctora no semblava tenaç en la rancor que sentia i continuà parlant:

—He hagut d'improvisar un esmorzar lleuger amb el que vaig trobar més a mà. Perdoneu aquesta frugalitat i monotonia. Quan siguem a la capital (si és que els alts senyors del Consell Executiu volen concedir-vos la vida a perpetuïtat, és a dir, fins que moriu de mort ordinària), n'estic segur que menjareu millor.

Sense separar-se el portaveu de la boca, començà a bramar un altre cop un seguit de paraules desconegudes, que despertaren una gran activitat al límit del bosc.

Un grup d'aquells homes bestials i mig nus, forces cegues i sotmeses com els constructors de les piràmides faraòniques, avançà pel prat tirant d'un enorme cilindre vertical. Era una bomba rematada per un llarg pistó. Aquesta bomba l'acabaven de netejar els serfs vigorosos, ja que havia servit durant la nit per injectar al gegant la dosi de narcòtic. Poc després començaren a sortir de la selva ramats de vaques ben cuidades, grosses i llustroses. Semblaven enormes al costat dels homenets que les guiaven, però no tenien en realitat per a Gillespie una mida més gran que la d'una rata vella. Al cap de poc n'eren centenars; al final ompliren gairebé tot el prat, i en foren més de mil.

Nombrosos nans, que pels seus vestits semblaven homes de camp i en realitat eren dones, xiularen i agitaren les gaiates per ordenar i agrupar aquests animals.

—És tot el que hem pogut arreplegar —digué la professora—. El *Comitè de rebuda de l'home muntanya*, nomenat ahir a la nit pel govern, no ha tingut temps per preparar millor les coses. No obstant això, en poques hores les nostres màquines terrestres i aèries han arribat a requisar totes les vaques existents en un radi de deu milles, com diríeu vós. I ara, gentleman, torneu a ajeure-us; adopteu la primera postura per prendre una mica de llet.

Gillespie, però, rumiava des de molt abans. Es disposà a obeir l'ordre i més tard s'aturà per mirar amb una expressió interrogant la universitària.

—Una paraula i prou, i de seguida m'ajec.

La doctora li feu veure amb un gest que estava disposada a escoltar-lo. L'estatunidenc mostrà amb un dit els automòbils que l'envoltaven, després les màquines aèries immòbils a l'espai, i finalment les noies esveltes del casquet alat, armades amb llances, arcs i sabres.

—No ho entenc, professora...

—Digueu-me professor —l'interrompé la dama universitària—. Professor Flimnap.

—D'acord —continuà l'estatunidenc—. Dic, professor Flimnap, que no puc entendre totes aquelles armes primitives al costat de tanta màquina terrestre i aèria, que em semblen perfectes, i d'aquesta esquadra del Sol Ixent de la qual m'heu parlat abans.

El doctor femella somrigué amb superioritat.

—Ja us vaig dir que els homes muntanya s'han de sorprendre quan ens visiten, així com nosaltres ens sorpreníem en veure'ls en altres èpoques. Hi ha coses que no entendreu mai si no us en fem una explicació preliminar. I aquesta explicació només la rebreu si els alts senyors del Consell Executiu volen que visqueu. Pel que fa a la desproporció entre les armes i les màquines, no us n'heu d'amoïnar. Vivim organitzats com volem, com a nosaltres ens convé.

El jove no volgué mostrar-se vençut per l'aire de superioritat amb què es digueren aquelles paraules, i afegí:

—Entre els objectes que m'heu tret de les butxaques deveu haver vist segurament una màquina de ferro formada per un tub llarg i un cilindre amb uns altres sis tubs més petits, dins dels quals hi ha el que anomenem una càpsula, que es compon d'una porció de

substància explosiva i un tros d'acer cònic. Aneu amb molt de compte a l'hora de moure aquesta màquina, perquè és capaç de fer volar una de les naus de l'esquadra del Sol Ixent. Amb unes quantes màquines de la mateixa mena sereu molt més forts del que ho sou ara.

La universitària abandonà el portaveu perquè es petava de riure amb el que acabava de dir Gillespie, cosa que provocà que dugués les mans a les dues corbes superposades del pit i de l'abdomen.

—Quantes paraules —digué en extingir-se el riure—, quantes paraules per descriure un revòlver! Però si el conec tan bé com vós! La gent que avui han vist el que portàveu vós (els carregadors i els mariners) segurament no saben el que és; però per a nosaltres, les persones estudioses, aquella màquina del tub gros i dels sis tubs amb càpsules explosives resulta una veritable antigalla. A més, la considerem repugnant i indigna de qualsevol record. No intenteu, gentleman, enlluernar-nos amb els vostres descobriments. Aquí sabem més que vós. Prescindiu de noves observacions i ajaieu-vos ben aviat a prendre la llet.

L'estatunidenc hagué d'obeir, avergonyit de la derrota. Les vaques, en fila incessant, pujaven i baixaven per una doble rampa situada al costat de la bomba. Quan eren a dalt de tot, al costat de la boca del receptacle, els serfs forçuts les munyien ràpidament amb un aparell i abocaven la llet a l'interior de l'enorme got de metall. Diversos homes agafaren el doble balancí del pistó per pujar-lo i baixar-lo, de manera que impel·lien el líquid de l'interior. Mentrestant, uns altres serfs nus desenrotllaven els flexibles anells d'una mànega de rec ajustada a la bomba.

—Obriu la boca, gentleman muntanya —ordenà el professor femella.

Gillespie obeí, i immediatament li introduïren entre els llavis una barra de metall àmpliament perforada, de la qual sorgia un raig de llet més gros que el braç musculós de qualsevol d'aquells atletes. Gillespie begué durant molt de temps aquest filet de líquid dolçàs, una mica més clar que la llet d'altres països.

—En voleu més? —demanà la traductora—. No temeu ser inoportú. Els nostres agents continuen en aquest moment l'expropiació de vaques per tots els districtes immediats.

El gegant, però, es mostrava empatxat de l'alletament per mànega de rec, i feu un gest negatiu.

Tornà a bramar el portaveu donant ordres, i fugiren les vaques cap a la selva, perseguides pels crits, les pedrades i els garrots en alt de llurs conductors. Desaparegué igualment la

màquina que havia servit l'esmorzar, i els serfs atletes començaren a treballar al voltant del cos de Gillespie.

En un moment l'alliberaren de les lligadures que li subjectaven els canells i els turmells. En desfer-se el caragolament dels fils metàl·lics, les màquines àeries tiraren d'aquests cables subtils, i els feren desaparèixer. Però no per això se n'allunyaren. Les quatre romangueren immòbils al mateix lloc de l'espai, com si esperessin ordres.

—Gentleman —tornà a dir Flimnap—, ha arribat el moment més difícil per a mi. Ara anirem cap a la capital, i necessito recordar-vos que la continuació de la vostra existència encara no és cosa segura. Falta saber quina opinió formaran de vós les altes personalitats del Consell Executiu. Però jo tinc certa confiança, perquè el cor just i fort de les dones és sempre pietós amb la feblesa i la ignorància de l'home. A més, compto amb la bona impressió que produirà el vostre aspecte.

«Vós sou molt lleig, gentleman; vós sou simplement horrible. La vostra pell, vista pels nostres ulls, apareix plena de clivelles, forats i sinuositats. Com que vós no heu pogut fer-vos la barba en dos o tres dies, uns cabells negres, redons i foradats comencen a treure el cap pels porus de la vostra pell, creixent amb la mateixa rigidesa que el ferro. Però si us miren amb una lent de disminució, si us veuen empetitit fins al punt que aquests detalls s'esborren, reconec que teniu un aspecte simpàtic i fins i tot us assembleu a algunes de les esposes de les altes personalitats que ens governen. Jo penso arribar a la capital molt abans que vós, per pregar al Consell Executiu que us miri amb lents d'aquesta mena. Així, el judici que us facin serà veritablement just...

«I ara, perdoneu-me amb el que afegiré. Jo no figuro al govern; no soc més que un modest professor universitari. Si per mi fos, us duria fins a la capital sense cap mena de precaució, com un amic. Però el govern no us coneix i guarda un mal record de la grolleria dels homes muntanya que ens visitaren en èpoques passades. Tem que se us acudeixi durant el camí d'enderrocar alguna casa d'una puntada de peu o esclafar la gran quantitat de persones que vindran a veure-us. Podeu perdre la paciència; la curiositat del públic sempre és molesta; hi ha homes que riuen amb la lleugeresa i la verbositat pròpies de llur sexe frívol; hi ha nens que llancen pedres, malgrat la bona educació que reben a les escoles. El sexe masculí és així. Per més que hom vulgui afinar-lo, conserva sempre un fons originari de grolleria i d'inconsciència. En fi, gentleman, tenim l'ordre de portar-vos lligat fins a la nostra capital, però hi podreu anar caminant.

«Res de fabricar una carreta enorme, aferrar-l'hi i arrossegar-lo amb centenars de cavalls. Això resultaria interminable i faria durar el viatge uns quants dies. A més, és indigne del nostre progrés, malgrat que vós creieu que som bàrbars perquè hem volgut oblidar l'existència de la pólvora. D'aquí tres hores arribarem a la capital. Vós podreu caminar a grans passes, sense sortir del camí, i l'escortaran a gran velocitat les nostres màquines terrestres i aèries. Però com que els nostres governants no el coneixen i temen una facècia com les d'aquell home muntanya que embogia bevent un líquid càustic, us sotmetrem a les precaucions següents:

«Una màquina aèria anirà davant, després d'haver enroscat un cable al vostre coll. Una altra volarà darrere, amb un cable aferrat a les dues mans creuades sobre l'esquena. Podreu avançar sense por. Els tripulants de les nostres màquines aèries mantindran sempre fluixos aquests llaços metàl·lics. Però per si vós intentéssiu (cosa que no espero) alguna entremaliadura, us adverteixo que els guerrers de l'aire tenen ordre de fer una estrebada immediatament amb tota la força de les màquines, i que els cables metàl·lics tallen el mateix que una fulla de rasura. I ara, gentleman, poseu-vos dempeus amb certa precaució per no causar danys entorn de la vostra persona. Ens hem de separar durant unes hores; jo continuo endavant. A més, la comunicació romandrà interrompuda entre nosaltres des del moment que recupereu la posició vertical, i us aïllareu en la vostra grandesa inútil.

L'enginyer volgué protestar, una mica ofès per les precaucions a les quals el sotmetien.

—Ni una paraula més —insistí el doctor—. Us adverteixo que ahir a la nit gairebé féreu caure en la foscor una de les nostres màquines aèries a causa d'una urpada a l'aire. Faltà poc perquè caigués a terra des d'una altura enorme, amb els tripulants morts. Després d'això, admetrà que el nostre govern obra amb prudència en no tractar-vos amb una confiança cega.

El carròliba s'apartà, sense que per això la traductora deixés de donar ordres a través de la botzina.

Gillespie, després de convèncer-se que no romanien prop d'ell ni persones ni animals que pogués esclafar, començà a incorporar-se. Les cames, després d'una immobilitat de tantes hores, estaven entumides i es resistien a obeir. Finalment es posà dempeus després de llargues vacil·lacions, i en recuperar la posició vertical, els arbres més alts li quedaren a l'altura del pit. Tot el bust sobreeixia de la centenària vegetació, i la gernació de nans, gairebé invisible sota les branques, saludà amb un llarg bram el cap del gegant en sorgir

aquest per sobre del bosc. Podien apreciar ara la grandesa de l'home muntanya millor que quan el veien estirat a terra.

Els tripulants de les màquines aèries s'uniren a aquesta ovació fent evolucionar les quimèriques bèsties entorn del rostre de Gillespie. Hi passaven tan a prop, que hagué de tirar el cap enrere dues vegades, ja que temia que li tallés el nas una d'aquelles ales escamoses amb les puntes esmolades com a ganivets. Les noies del casquet daurat i llarga ploma saludaven amb rialles els moviments inquiets del gegant. Però una ordre que venia d'avall acabà amb aquests jocs, cosa que restablí el silenci. La traductora encara bramà una última ordre abans de sortir.

—Gentleman-Muntanya, les mans enrere! Gillespie així ho feu i, tot just havia creuat les mans sobre l'esquena, sentí al voltant dels canells una cosa que semblava viva i s'enrotllava amb una promptitud intel·ligent. Era el cable metàl·lic de la màquina que volaria rere seu. Alhora, un altre monstre de l'aire descendí amb tota confiança en veure'l amb les mans subjectades, i romangué flotant prop dels ulls del gegant.

Ara podia veure bé els tripulants: quatre joves rosses, esveltes i d'aire baronívol. Gillespie els hi trobà, fins i tot, certa semblança amb miss Margaret Haynes quan jugava a tennis. Aquestes amazones de l'espai el saludaren amb paraules inintel·ligibles, amb petons inclosos. Ell somrigué, i en sentir les riallades d'elles pogué esbrinar que llur somriure els devia semblar horriblement grotesc. Aquests éssers petits veien tot el que feia ridículament engrossit.

La consideració de la seva caricaturesca enormitat el posà trist, però les guerreressas aèries tornaren a enviar-li petons, com a consol, i una d'elles, fins i tot, li apropà al nas dues roses que duia al pit. Volien demanar-li, sens dubte, perdó pel que farien amb ell complint ordres superiors.

Del fons de la màquina aèria sortí, xiulant, un fil de plata que, després de fer diverses voltes a l'aire com una serp primíssima, es posà al cap de Gillespie, i no s'aturà fins a les espatlles. L'enginyer se sentí agafat com els caps de bestiar dels prats nord-americans als que tiren el llaç. L'avió, que tenia la forma d'un llargardaix alat, s'allunyà lleugerament per estrènyer el cable metàl·lic al voltant del coll d'Edwin.

Baixant els ulls pogué examinar-lo de prop. Semblava fet d'un plàti flexible i era inútil qualsevol intent de trencar-lo. Pel contrari, un moviment violent seria prou perquè s'introduís a la carn com una navalla de rasura, com havia dit el professor femella.

Les tripulants del llangardaix aeri estiraren lleugerament aquest fil metàl·lic, i Gillespie, que comprengué l'avís, donà el primer pas. Cap obstacle terrestre s'oposava a la marxa que empenia. El prat era ara net de gent, igual que el límit del bosc. Totes les màquines terrestres, així com les tropes rases i a cavall, havien obert la marxa, i empenyien la munió perquè s'apartés del camí.

Guiat per la màquina aèria que anava davant i dirigit igualment per la màquina de darrere, que funcionava com un timó, Gillespie només havia de fixar-se en el terra per veure on col·locava els peus.

Començà a caminar per un camí ben ample per aquells éssers diminuts, però que a ell li semblà no gaire més ample que un caminet de jardí. Durant mitja hora avançaren entre boscos; després sortiren a immenses planes cultivades, i pogueren veure com anava avançant davant seu, a una gran distància, l'avantguarda del seu seguici, composta de màquines terrestres i grups de genets. Rere seu aixecaven un segon núvol de pols les tropes de la rereguarda, encarregades de contenir els curiosos.

Només alguns audaçs, contravenint les ordres, s'atrevien a arribar a les vores del camí. Entorn dels pobles de pagesos bullia el veïnat, cridant i agitant les gorres en passar el gegant. La seva estatura els permetia de veure'l a llarguíssimes distàncies.

L'obligaren a caminar sense descans, perquè el Consell Executiu desitjava conèixer-lo abans que es fes fosc. Al cap de dues hores distingí per sobre d'una successió de geps del camí, penosament remuntats per l'avantguarda del seguici, una mena de núvol blanc que es mantenia arran de terra.

Estava envoltat en la tremolor vaporosa dels objectes indeterminats per la distància. Només ell podia abastar amb la mirada una extensió tan gran. Els tripulants del llangardaix aeri examinaven el mateix núvol, però amb l'auxili d'aparells òptics.

Una de les amazones aèries li cridà alguns mots en el seu idioma, alhora que assenyalava amb un dit la remota taca blanca. El gegant li contestà amb un somriure que indicava comprensió.

A partir d'aquest moment el núvol anà prenent per a ell contorns fixos. Sortiren de mica en mica de la vaporosa vaguetat grans palaus blancs, torres amb cúpules brillants, tota una metròpoli altíssima, en la qual els edificis semblaven de proporcions desmesurades, sens dubte perquè els seus petits habitants, per la llei del contrast, sentien l'ànima de l'enormitat.

Aquesta capital de la República dels pigmeus s'anomenava Mildendo en un temps pretèrit. Com s'anomenaria ara, després d'haver ocorregut el que el professor Flimnap anomenava la Veritable Revolució?

4. ANÀLISI DEL PROCEDIMENT DE LA TRADUCCIÓ

En aquest apartat analitzarem quines han estat les decisions més importants a l'hora de traduir la novel·la *El paradís de les dones*. Per tal de facilitar la tasca de cerca, exposarem la informació en diversos apartats.

4.1. El gerundi

És un temps verbal que l'autor fa servir amb una freqüència força elevada. Cal recordar que tant en català com en castellà, el gerundi pot ser d'anterioritat o de simultaneïtat, però mai de posterioritat. En aquest sentit hi trobem diversos exemples.

Ex. 1:

Original: *Falto poco para que cayese al suelo desde una altura enorme, **matándose** sus tripulantes.*

Traducció: *Faltà poc perquè caigués a terra des d'una altura enorme, amb els tripulants morts.*

Justificació

En aquest cas, l'ús del gerundi no només seria molt forçat, sinó que fins i tot poc ortodox. A més a més, si el féssim servir en català caldria tant sí com no un pronom feble, atès que la sintaxi el demana. Seria gaire païble un final de frase com ara “matant-ne els tripulants”? La geminació de la *en* seria ben característica, si més no.

Ex. 2:

Original

*Como el tal líquido despertaba en el una demencia destructiva, mató a varios miles de los nuestros, nos causo otros daños, y tuvimos que suprimirle, **encargándose** nuestra Facultad de Química de disolver y volatilizar su cadáver para que tanta materia en putrefacción no envenenase la atmósfera.*

Traducció

Com que el líquid li despertava una demència destructiva, matà diversos milers dels nostres, ens causà d'altres danys, i haguérem de suprimir-lo. La Facultat de Química s'encarregà de dissoldre i volatilitzar-ne el cadàver perquè tanta matèria en putrefacció no enverinés l'atmosfera.

Justificació

En aquesta frase el gerundi no hauria encaixat gens bé a la traducció. Trobem que estilísticament és una estructura molt carregosa. En català hem optat per no només eliminar el gerundi, sinó que hem separat la frase original en dues per tal d'alleugerir-ne la lectura. El passat simple substitueix el temps verbal conflictiu del text origen.

Ex. 3:

Original

*La alarma había sido dada al interior, **llegando** la noticia a los pocos minutos hasta la misma capital de la República.*

Traducció

L'alarma s'havia escampat a l'interior, i la notícia arribà al cap de pocs minuts fins la mateixa capital de la República.

Justificació

En aquest exemple podem observar un nou cas de gerundi de posterioritat. La referència temporal és ben explícita a la frase, ja que es diu que el fet que s'esdevé a posteriori es materialitza pocs minuts després del fet anterior. En català hem optat per coordinar la frase en comptes de juxtaposar-la i tornar a fer servir el passat simple com a substitut del gerundi incorrecte.

4.2. Anglicismes

No sabem amb quina intenció l'autor ha introduït diversos anglicismes al text. Una de les hipòtesis principals podria ser que volgués marcar que el protagonista, Gillespie, és dels EUA. La paraula que més es repeteix és *gentleman*, apel·latiu que fa servir la professora Flimnap constantment per adreçar-s'hi.

Clown

No l'hem traduïda perquè, en aquest cas, aquesta paraula té una connotació diferent i un significat més específic que no pas *pallasso*.

Ex:

Si la cinematografía no hubiese de dar en el curso de su desarrollo otras cosas que el sainete grotesco e inverosímil que hace reír con payasadas de "clown", o las historias de ladrones y detectives, yo abominaría de ella, como lo hacen muchos.

Gentleman

No l'hem traduït perquè pensem que l'autor ha introduït aquest anglicisme de manera intencionada. Per tant, no el traduirem ni per *cavaller* ni per cap altre mot de la nostra llengua.

Ex:

- *Gentleman* -dijo la profesora con sequedad-, nuestros buques no tienen velas; eso fue en tiempos remotos.

Miss

Malgrat que és una paraula traduïble, no fer-ho manté el regust de la cultura d'origen del personatge. Si la traduïssim fariem servir l'apel·latiu *senyora*, però per seguir la coherència de mantenir la resta de manlleus que hem desglossat fins ara, aquest també hi ha de ser.

Ex:

*Gillespie hasta les encontró cierta semejanza con **miss** Margaret Haynes cuando jugaba al tenis.*

4.3. Plural

En castellà hi ha formes de plural que escapen de la contraposició lògica amb el singular. Aquestes formes són majoritàriament castellanismes en català, i per tant és millor evitar-los.

Original: las gentes

Traducció: la gent

Ex 1:

*Una máquina-grúa ha ido extrayendo de sus bolsillos una porción de objetos disparatados, cuyo uso pude yo adivinar gracias a mis estudios minuciosos de los antiguos libros, pero que es completamente ignorado por la masa general de **las gentes**.*

Original: las muchedumbres

Traducció: la munió

Ex 2:

*[...] la enormidad del Gentleman-Montaña y la bulliciosa pequeñez de **las muchedumbres** que pueblan la Ciudad-Paraíso de las Mujeres.*

En tots dos exemples, malgrat que *gente* i *muchedumbre* ja indiquin que es parla d'un conjunt, es pluralitza igualment, cosa que no s'ha de fer mai en català. El que cal fer, per tant, és mantenir la forma original de la paraula en singular sense pluralitzar innecessàriament.

4.4. El passat simple

En valencià el passat simple encara és ben viu i es continua fent servir, però al Principat ha quedat relegat sobretot a la literatura, i tampoc a tota. Tenint en compte això, no podem caure al parany de fer servir únicament i exclusiva aquest temps verbal, atès que per motius estilístics no se'n recomana l'ús fora de la tercera persona del singular. Aquesta persona predomina clarament sobre la primera, de manera que l'alternança entre tots dos passats és més aviat escassa i poc visible.

4.5. Morfologia verbal valenciana

Un dels dubtes que més han sorgit a l'hora de voler traduir parcialment aquesta obra al català és si calia reproduir la varietat de la llengua que es parla a València, que és la que hauria emprat l'autor (o la que presumiblement feia servir fora del món literari). Després de reflexionar-hi una mica hem optat per no fer-ho, i les raons són les següents:

- **El traductor no és valencià:** Malgrat que parla un dialecte que pertany al bloc occidental de la llengua, el català que escriu és el del Principat, de manera que no seria gaire viable el fet de voler imitar el català de València,

sobretot perquè suposaria un esforç extra que sobrepassaria amb escriure les hores que es poden dedicar a un treball d'aquesta mena. Si es volgués fer d'aquesta manera, el traductor hauria de ser nadiu valencià.

- **L'obra no està gens impregnada de context cultural valencià:** A diferència d'altres novel·les del mateix autor, que estan clarament ambientades a la seva terra natal, aquesta novel·la se situa primer als Estats Units i més tard en un món fantàstic que passa desapercebut per l'ull humà. Segurament aquest és el motiu de més pes a l'hora de descartar la possibilitat de traduir Blasco en el dialecte de la terra on va néixer. Malgrat que pugui tenir sentit sociolingüísticament, la pragmàtica ens diu que, en aquest cas concret, és un esforç en va.

4.6. L'article de persona

En català podem optar tant per la presència d'aquesta partícula com per elidir-la. En el bloc occidental de la llengua, que és el que ens ocupa quan parlem del valencià, es fan servir els articles *lo, la, los, les* o bé s'eliminen. A València no es fan servir mai, per tant, els podem ometre. D'aquesta manera, per tant, quan el narrador omniscient es refereixi als personatges els anomenarà directament pel nom, sense servir-se de cap article. Tanmateix, el fet de referir-se als personatges d'una novel·la sense article de persona també té tradició al Principat, i no només s'ometen en un context literari, sinó també en un de periodístic. Tots dos contextos s'emmarquen en el registre formal.

4.7. Signes de puntuació i cursiva

Al text origen hem detectat alguns usos dels signes de puntuació que no es corresponen amb els que observem actualment. La intenció d'aquest apartat és analitzar-ne l'ús que se'n fa en castellà i comparar-lo amb el que se n'ha fet a la traducció en català. Comentarem a continuació els que permeten més matisos d'estil:

4.7.1. Punts suspensius

Els punts suspensius es fan servir quan es deixa una enumeració inacabada o bé quan es vol tallar una informació de manera deliberada. L'autor, però, té la tendència a escriure'n després de, per exemple, frases amb signes d'exclamació. És cert que la funció que fan és correcta, atès que l'ús que se'n fa queda emmarcat dins d'allò que és convencional, però estilísticament pensem que no és adient. A la traducció, per tant, els hem eliminats.

Original

¡Eran tan numerosos los pensamientos que bullían en su cabeza y las preguntas que iba amontonando su curiosidad!...

Traducció

Eren tan nombrosos els pensaments que li feien bullir el cap i les preguntes que anava amuntegant la seva curiositat!

4.7.2. Coma

La coma és el signe de puntuació que permet una flexibilitat estilística més àmplia. És per això que establir-ne les regles d'ús és més vital que en d'altres signes de puntuació més rígids. A continuació mostrarem uns exemples en què no s'ha fet un bon ús de la coma segons el criteri que ara establirem.

Original

Como todo progreso, ha encontrado numerosos enemigos, que fingen despreciarlo; especialmente entre los escritores faltos de las condiciones necesarias para servir a este arte, aunque lo deseasen.

Traducció

Com qualsevol progrés, ha trobat nombrosos enemics que fan veure que el menyspreen, especialment entre els escriptors mancats de les condicions necessàries per servir aquest art, encara que ho desitgessin.

El que hem fet a la traducció és treure la coma que creïem que no tenia ni tan sols la funció de coma estilística (com la segona del text origen) i convertir en coma el punt i coma, ja que no s'hi produeix cap pausa gran ni la frase és especialment llarga.

4.7.3. Punt i coma

El punt i coma és un dels signes de puntuació que té una funció menys marcada i clara. Si bé a priori és una separació més gran que la coma però menor que la del punt, s'utilitza sovint com si fos un element o l'altre indistintament. Com que té una funció poc clara, l'ús que se n'hauria de fer és més aviat restringit.

Original

Los novelistas se agitan infructuosamente en busca de novedad; el público exige igualmente novedad; pero la novela actual, cuando pretende en Francia y otros países ser verdaderamente nueva, no tiene nada de novela, y aburre al lector...

Traducció

Els novel·listes s'agiten infructuosament en cerca de la novetat (i el públic l'exigeix igualment). La novel·la actual, però, quan pretén a França i a d'altres països de ser veritablement nova, no té res de novel·la, i avorreix el lector...

En aquest fragment, Blasco Ibáñez fa servir dos punt i coma consecutius, cosa que de cap manera mantindrem a la traducció. Després d'analitzar la frase diverses vegades hem optat per afegir la conjunció *i*, un parèntesi de *i* fins a *igualmente* i un punt i seguit. A la nova frase següent hem desplaçat el *però* creant una tematització que, d'altra banda, és ben habitual en català.

4.7.4. Dos punts

Els dos punts serveixen essencialment per enumerar i exposar un seguit d'elements. Més enllà d'això no haurien de complir cap altra funció. Tanmateix, hem detectat algun ús poc ortodox d'aquest signe de puntuació.

Original

Una obra teatral llegará, cuando más, hasta siete actos y cambiará sus decoraciones quince o veinte veces: pero le es imposible ir más allá.

Traducció

Una obra teatral arribarà, a tot estirar, als set actes i canviarà el decorat quinze o vint vegades, però li és impossible d'anar més enllà.

A la traducció hem substituït els dos punts per una coma, atès que en aquesta frase no complien cap funció expositiva.

4.7.5. *Cursiva*

La cursiva és un tipus de lletra que, com hem dit abans, comparteix funcions amb les cometes. Blasco Ibáñez no va fer servir la cursiva, sinó les cometes alçades dobles. Emprarem la cursiva per a tots els casos excepte per a un de concret que detallarem al punt següent.

Original

*Una casa editorial cinematográfica de los Estados Unidos me pidió hace un año una novela para convertirla en **film**, [...]*

Traducció

Una casa editorial cinematogràfica dels Estats Units em demanà fa un any una novel·la per convertir-la en un *film*.

4.7.6. *Cometes*

Les cometes, com hem dit abans, comparteixen funcions amb la cursiva. En aquesta traducció hem decidit de mantenir-les només a les intervencions que ocupen almenys dos paràgrafs diferents.

Original: *"Usted es muy feo, gentleman; usted es simplemente horrible.*

Traducció: *«Vós sou molt lleig, gentleman; vós sou simplement horrible.*

4.8. Tipografia

En totes dues fonts en què hem trobat el llibre hi ha nombrosos errors tipogràfics, que són els que esmentarem tot seguit. En una font hem trobat errades que no esmentarem aquí (en bona mesura perquè no volem ser exhaustius ni aporten gaire a al conjunt de l'anàlisi). A l'altra, en canvi, sí que hi hem trobat errors comuns que cal destacar. També hi hem inclòs aspectes característics de la novel·la, com ara l'ús de les majúscules.

4.8.1. Faltes d'ortografia

Al llarg del text hi ha diverses errades de caire ortogràfic que dificulten la lectura del text. A continuació n'enumerarem alguns exemples:

Paro: pero

Dijo: dije

Montana: Montaña

el: él

causo: causó

4.8.2. Manca de concordança

Hombres-Montañas

Original: *En los países habitados por los **Hombres-Montañas**.*

Traducció: *Als països habitats pels **homes muntanya**.*

Justificació:

Muntanya és un substantiu amb funció d'adjectiu. Com que modifica el substantiu *homes*, no ha de concordar-hi en nombre. Sorprenentment l'autor s'equivoca i fa que tots dos substantius concordin. La decisió de treure les majúscules s'explicarà al subapartat de majúscules (4.8.3) que hi ha tot seguit.

4.8.3. Majúscules i minúscules

En general, les majúscules es fan servir a inici de frase i per als topònims, però Blasco Ibáñez va més enllà, ja que les utilitza per a expressions fixades de la novel·la (4.16) com ara *Verdadera Revolución* i *Hombre-Montaña*.

A la traducció les mantindrem en cada cas excepte per a *home muntanya*, que considerem que és un sintagma més adaptable.

4.9. Possessius

De la mateixa manera que els gerundis, els possessius són ben presents a la novel·la. És cert que el castellà en fa un ús més gran que el català, però tot i així, en alguns casos l'ús que se'n fa sembla excessiu. Tanmateix, en català tenen sempre un ús més restringit:

Tinença diferenciada: El possessiu es diu per marcar que quelcom és d'algú concret en contraposició que pogués ser d'algú altre.

Original

*También la novela dio en distintos periodos de **su** vida una fluoración de libros que tuvieron por héroes a bandidos "simpáticos" o tenebrosos y a policías "providenciales", y a nadie se le ocurre decretar por ello la supresión de dicho género literario.*

Traducció

*També la novel·la donà en diferents períodes de **la seva** vida una floració de llibres que tingueren per herois bandits "simpàtics" o tenebrosos i policies "providencials", i a ningú no se li acudeix de decretar per aquest motiu la supressió d'aquest gènere literari.*

Reforçament: Es tracta més aviat d'un recurs literari.

Original

*En los miles de ciudades donde viven agrupados **sus** ciento veinte millones de habitantes, los teatros se mantienen en una situación estacionaria, mientras los cinemas son cada vez más numerosos.*

Traducció

*Als milers de ciutats on viuen agrupats **llurs** cent vint milions d'habitants, els teatres es mantenen en una situació estacionària, mentre que els cinemes són cada vegada més nombrosos.*

Fora dels dos supòsits que hem desgranat, mirarem d'evitar l'ús del possessiu sempre que sigui possible. En alguns casos no només facilita la lectura, sinó que a més fa que el text sigui més natural i fluït.

4.10. Llengua dels personatges

A la novel·la es veu que la professora Flimnap parla en un registre més formal i carregat que el de Gillespie. En aquest capítol no s'aprecia gaire perquè el gegant no té gaires intervencions, però només cal veure com parla la professora per apreciar-ne el contrast.

4.10.1. Flimnap

Fa servir un vocabulari més ric i un estil molt ben cuidat a l'hora de parlar. En aquest sentit podem afirmar que els diàlegs són poc espontanis. Blasco Ibáñez va desenvolupar aquest personatge per poder desplegar el seu estil literari amb més floritures que, curiosament, critica amb vehemència al pròleg.

Original

- Antes de que emprendamos la marcha a la capital, creo oportuno que tome usted un ligero refrigerio. Mi gusto hubiese sido prepararle un desayuno al estilo de nuestro país, pero no hemos tenido tiempo para ello, pues, como lo dije, su vida estaba en peligro, y nadie piensa en dar de almorzar a un muerto. Podía haber hecho traer algunas de las latas de conserva que guarda usted en su embarcación, pero esta se halla ya muy lejos.

Traducció

—Abans que emprenguem la marxa cap a la capital, crec oportú que feu un refrigeri lleuger. M'hauria agradat d'haver-vos preparat un esmorzar a l'estil del nostre país, però no hem tingut temps per fer-ho, ja que, com us vaig dir, la vostra vida estava en perill, i ningú pensa a alimentar un mort. Podia haver fet portar algunes de les llaunes de conserva que guardeu a la vostra embarcació, però ja és molt lluny.

4.10.2. Gillespie

No parla de manera col·loquial, tot i que el registre que fa servir és clarament més baix que el de Flimnap. L'home muntanya no és pretensió ni té la intenció de ser-ho, cosa que es reflecteix en la llengua que fa servir.

Original

- Entre los objetos que han sacado de mis bolsillos habrá visto usted seguramente una máquina de hierro formada por un tubo largo y un cilindro con otros seis tubos mas pequeños, dentro de los cuales hay lo que llamamos una cápsula, que se compone de una porción de sustancia explosiva y un pedazo de acero cónico. Tengan mucho cuidado al mover la tal maquina, porque es capaz de hacer volar a uno de los navíos de su escuadra del Sol Naciente. Con varias máquinas de la misma clase ustedes serían mucho mas fuertes que lo son ahora.

Traducció

—Entre els objectes que m'heu tret de les butxaques deuen haver vist segurament una màquina de ferro formada per un tub llarg i un cilindre amb uns altres sis tubs més petits, dins dels quals hi ha el que anomenem una càpsula, que es compon d'una porció de substància explosiva i un tros d'acer cònic. Aneu amb molt de compte a l'hora de moure aquesta màquina, perquè és capaç de fer volar una de les naus de l'esquadra del Sol Ixent. Amb diverses màquines de la mateixa classe sereu molt més forts del que ho sou ara.

4.11. Adaptació dels noms

Com que el protagonista de la novel·la té un nom estranger, cal demanar-se abans si cal traduir-lo o no. Creiem que no és necessari, ja que l'autor l'hi posa de manera intencionada. De fet, el nom és estranger en totes dues llengües (llengua de partida i llengua d'arribada). A més a més, el procediment de canviar el nom no seria tan trivial si tenim en compte que el nom del personatge, a priori, no evoca res. Per tant, no cal modificar res.

4.12. Paraules i expressions en desús

4.12.1. Castellà

Original: anteojos

Traducció: ulleres

Ex:

*La profesora acogió estas palabras con una larga pausa, durante la cual sus **anteojos** de concha lanzaron un brillo amable que parecía acariciar al gigante.*

En català no podem fer servir cap altra paraula, ja que és la que hem emprat sempre per referir-nos a les lents de visió. El mot castellà que més es diu actualment és *gafas*.

Original: desquijarse

Traducció: fer-se un tip de riure

Ex:

*Como ocurre en la infancia de todo arte, el primer producto del cinematógrafo ha sido el melodrama terrorífico y la farsa que hace reír hasta **desquijarse**, géneros que con más rapidez atraen a las multitudes.*

Desquijjarar ve de *quijada*, que és un mot popular per referir-se a la mandíbula. A priori en català no tenim cap expressió equivalent, però sí diverses de semblants que poden cobrir fàcilment el significat que expressa l'original.

Original: vagido

Traducció: vagit

Ex:

*Pero el nuevo arte está todavía en los primeros **vagidos** de su infancia; no tiene más allá de veinticinco años de existencia [...]*

És una paraula emmarcada en una metàfora de caire sonor, per dir que el cinema acaba de néixer i encara fa com un nadó. Creiem que la traducció més adequada és *vagit*, perquè encara que *gemec* i *plor* puguin expressar la mateixa acció, *vagit* és l'única que queda restringida al camp semàntic dels nadons i, per tant, és la més adequada en aquest context.

4.13.2. Català

Els mots o sintagmes que esmentarem en aquest apartat són els que hem volgut afegir a la traducció per tal que tingués un to més genuí i literari.

Traducció: car

Original: no hi havia cap forma equivalent a la frase original

Conjunció. Equivalent a *ja que, atès que*.

Ex:

*D'aquí un segle la gent potser se sorprendrà d'assabentar-se que hi hagué autors que presenciaren el naixement de la cinematografia i que no li feren cas, **car** l'apreciaven com una diversió pueril i frívola, bona únicament per al poble ignorant.*

Traducció: de [indret] estant

Original: desde

És l'estructura equivalent a *des de* en el sentit físic.

Ex: *Aleshores, la doctora, **de** dalt del carròliba **estant**, tornà a valer-se del portaveu.*

Traducció: d'ençà

Original: desde

És el sintagma equivalent *des de* en sentit temporal. Fa referència a un esdeveniment passat.

Ex:

*Les paraules del savi li anaren revelant tot el que havia passat en aquesta terra extraordinària **d'ençà** del capvespre del dia anterior.*

Traducció: llur

Original: su

Forma possessiva de tercera persona que fa referència a un possessor plural. Actualment ha quedat relegada al llenguatge literari, de la mateixa manera que el passat simple que hem esmentat abans.

Ex:

*He examinat tot el que hi ha; he traduït els rètols de les grans torres de fulla de llauna tancades per totes bandes que, segons revela **llur** etiqueta, guarden animals i vegetals.*

Traducció: vós

Original: usted

Forma de tractament formal. L'ús generalitzat del *vostè* per part dels mitjans de comunicació ha anat en detriment de la forma que hem inclòs en el fragment de la novel·la traduït. És cert que *vostè* també és normativa, i actualment és la forma que es fa servir més, però l'hem escollida per aquests motius:

- Llengua literària: *Vós* és la forma que trobem més adient en aquesta mena de llenguatge.
- Dicotomia *vostè/vós*: Creiem que actualment l'ús del *vostè* està arraconant el de *vós*. El volem fer servir per fer palès que existeix i que fa la mateixa funció que *vostè*.

*Ex: Falta saber quina opinió formaran de **vós** les altes personalitats del Consell Executiu.*

4.13. Estructura del castellà de Vicente Blasco Ibáñez

Traduir entre dues llengües properes entre si pot fer que els calcs siguin encara més comuns que entre idiomes que no són de la mateixa família lingüística. A això cal afegir-hi que l'estil de cada autor pot fer variar el model de llengua substancialment. En aquest treball el que es pretén no és en cap cas reproduir-ne el mateix model, sinó elaborar una traducció competent en tots els sentits. Per diversos motius, com ara la tendència a desenvolupar frases subordinades complexes i la floritura en general, la llengua de Blasco Ibáñez és més difícil de traduir del que pot semblar a primer cop d'ull. El model de llengua de l'autor valencià fa que en català hàgim optat per capgirar la majoria de frases; altrament, hauria estat francament molt més complex de traduir.

4.14. Termes de l'època

Original: aeroplano

Traducció: aeroplà

Ex:

*La máquina volante que descansaba sobre su pecho levantó el vuelo, y los otros cuatro **aeroplanos** aflojaron los hilos metálicos sujetos a sus extremidades.*

És un terme que sona antic i per això mateix el mantindrem a la traducció. Actualment el mot més freqüent i popular és *avió*.

Original: cinematografista

Traducció: cineasta

Ex: [...] *donde funciona el modesto aparato del **cinematografista** errante [...]*

Hem optat per traduir aquesta paraula per *cineasta* perquè és la que reconeix la normativa i, de fet, la que es fa servir al nostre entorn.

Original: cinematógrafo

Traducció: cinematògraf

Ex: [...] *rutinas que hasta ahora vienen observándose en las historias presentadas por medio del **cinematógrafo**.*

De la mateixa manera que amb l'avió (*aeroplà*), el cinema era un invent molt nou que encara estava en ple desenvolupament. Al text no hi trobem cap forma apocopada del concepte més ampli, però sí del que es refereix al lloc físic on es veuen les pel·lícules (*cinema*).

Original: film

Traducció: film

Ex: *Del **film** que dio origen a esta novela diré que aún está por nacer.*

Manlleu anglès per referir-se al mot d'ús més freqüent, *pel·lícula*. Tanmateix, *film* és una paraula que es fa servir com a sinònim o bé en la seva forma verbalitzada (*filmar*).

Original: mallon

Traducció: malles

Ex: [...] *y unos pantalones que, a pesar de ser anchos, resultaban tan ajustados como el **mallon** de una bailarina.*

Aquesta paraula és probable que sigui un gal·licisme per dos motius: El primer, perquè no duu accent (en castellà n'hauria de portar), i el segon, perquè la majoria de manlleus que ens han arribat via ballet (si no tots) venen del francès. La comparació amb *ballarina*, a més, reforça aquest segon factor. Hem traduït aquesta paraula per *malles*, atès que és el mot que es fa servir actualment.

Original: rasuramiento

Traducció: rasura

Ex: *Y sin embargo parecían hombres a causa de sus barbas o de sus rostros azulados por el **rasuramiento**.*

Si haguéssim triat la paraula més semblant, segurament hauríem escollit *rasurament*, però no acabava de sonar bé del tot, de la mateixa manera que en l'original tampoc. Amb la mateixa arrel, el mot normatiu és *rasura*. En català hem optat per aquesta paraula.

Original: semidesnudo

Traducció: mig nu

Ex: *Un grupo de aquellos hombres bestiales y **semidesnudos**, fuerzas ciegas y sometidas [...]*

Hem optat per traduir aquesta paraula pel sintagma *mig nu*, ja que és l'únic que no generava problemes de caire ortogràfic. Algunes de les opcions que havíem rumiat era *seminú* o *semi nu*, però trobàvem que cap de les dues no eren adequades per a la traducció.

Original: páginas

Traducció: planes

Ex:

*De todos modos, me anima la esperanza de que este relato ligero tal vez resulte mas entretenido para el lector que muchas novelas de moda reciente, en las que se emplean trescientas **páginas** solo para preparar el encuentro a puerta cerrada de dos personas de distinto sexo [...]*

Malgrat que *pàgines* és una paraula perfectament correcta i normativa, trobem que *planes* és un terme que encaixa més en la literarietat que hem volgut atorgar a aquesta traducció.

4.15. El gènere

En la línia d'explicar les tesis feministes del professor Flimnap, l'autor fa servir el gènere gramatical per marcar el següent:

- **Masculí:** S'apel·la al gènere biològic dominant, el femení, mitjançant el gènere gramatical de l'anterior grup dominant, el masculí. D'aquesta manera es vol fer palesa la dominància que va exercir aquest gènere al llarg de la història.
- **Femení:** S'apel·la al gènere biològic subordinat, el masculí, mitjançant el gènere gramatical de l'anterior grup subordinat, el femení.

D'aquesta manera l'autor juga amb la inversió de rols per fer palesa la subordinació de la dona en el món real. És un exercici mental que potser confon el lector a les primeres planes, però és una eina de l'escriptor de transmetre idees polítiques a través de l'alteració gramatical de la llengua. Per tal de dur-la a terme es cometen diverses incoherències gramaticals com la que veurem tot seguit:

Original: *El doctor hembra sonrió con superioridad.*

Traducció: *El doctor femella somrigué amb superioritat.*

Justificació:

En aquesta frase breu veiem com es refereix a Flimnap com si fos un home (*doctor* i no *doctora*), però alhora marca que pertany al gènere femení (*femella*).

4.16. Expressions fixades de la novel·la

Original: Ciudad-Paraíso de las Mujeres

Traducció: Ciutat-Paradís de les Dones

Ex:

[...] *la enormidad del Gentleman-Montaña y la bulliciosa pequeñez de las muchedumbres que pueblan la **Ciudad-Paraíso de las Mujeres**.*

És el nom vigent de la ciutat on té lloc la novel·la.

Original: Comité de recibimiento del Hombre-Montaña

Traducció: Comitè de rebuda de l'home muntanya

Ex:

*El "**Comité de recibimiento del Hombre-Montaña**", nombrado anoche por el gobierno, no ha tenido tiempo para preparar mejor las cosas.*

Original: Consejo Ejecutivo

Traducció: Consell Executiu

Ex:

*Le obligaron a marchar sin descanso, porque el **Consejo Ejecutivo** deseaba conocerle antes de que anocheciese.*

Original: escuadra del Sol Naciente

Traducció: esquadra del Sol Ixent

Ex:

*Tengan mucho cuidado al mover la tal máquina, porque es capaz de hacer volar a uno de los navíos de su **escuadra del Sol Naciente**.*

Malgrat que a Catalunya no fem servir el verb *eixir*, en aquesta expressió sí que diem l'adjectiu que se'n deriva.

Original: Gentleman-Montaña

Traducció: Gentleman-Muntanya

Ex: - ***Gentleman-Montaña**, puede usted incorporarse.*

A l'apartat d'anglicismes hem mirat d'explicar la presència d'aquests estrangerismes que *a priori* semblen fer més nosa que servei. Com que en sí el concepte és estrany, mantindrem excepcionalment tota l'estructura i només traduirem *montaña* per *muntanya*. Per tant, la traducció seria Gentleman-Muntanya.

Original: Hombre-Montaña

Traducció: home muntanya

Ex:

*Creo necesario hacerle saber que desde entonces decidimos suprimir todo **Hombre-Montaña** que apareciese en nuestras costas.*

Original: Hombres-Montañas

Traducció: homes muntanya

Ex:

*Pero el gobierno no le conoce a usted y guarda un mal recuerdo de la grosería de los **Hombres-Montañas** que nos visitaron en otros tiempos.*

Com hem dit abans, és estrany que l'autor pluralitzés el segon nom quan en un compost d'aquesta mena és incorrecte. No obstant això, creiem que aquest sintagma s'ha de traduir sempre per *homes muntanya*, sense guionet ni plural innecessari.

Original: lagarto

Traducció: llangardaix

Ex:

*Los tripulantes del **lagarto** volador examinaban la misma nube, pero con el auxilio de aparatos ópticos.*

Original: lindero del bosque

Traducció: límit del bosc

Ex:

*Sin separarse el portavoz de la boca, empezó a rugir otra vez una serie de palabras desconocidas, que despertaron gran actividad en los **línderos del bosque**.*

Original: máquinas volantes y rodantes

Traducció: màquines aèries i terrestres

Ex:

*Apenas se durmió usted bajo la influencia del narcótico, empezó esta operación a la luz de los faros de nuestras **máquinas volantes y rodantes**.*

En català aquests dos adjectius no funcionen, atès que no es poden calcar; per tant, cal trobar una altra opció per substituir-los. L'autor ha fet servir una mena de morfologia que

es correspon amb el sintagma *que volen* i *que roden*. Aquesta forma, tot i que existeix en català, no funciona en aquest cas. Les opcions que hem triat són *aèries* i *terrestres* perquè copen l'essència del significat dels mots en castellà i, a més, el mateix autor les fa servir com a sinònimes en altres frases del capítol.

Original: millas

Traducció: milles

Ex:

*Sin embargo, en pocas horas nuestras máquinas terrestres y aéreas han llegado a requisar todas las vacas existentes en un radio de diez **millas**, como diría usted.*

Malgrat que tant en català com en castellà aquesta mesura no es fa servir per calcular distàncies terrestres, creiem que cal deixar-la perquè quan apareix fa referència implícita a la procedència del gegant. És, per tant, un calc intencionat de l'autor.

Original: muchedumbre

Traducció: gernació, munió o gentada

Ex:

*Todas las máquinas rodantes, así como las tropas de a pie y a caballo, habían abierto la marcha, empujando a la **muchedumbre** para que se apartase del camino.*

És un dels termes predilectes de l'autor per fer referència als habitants del món dels nans, que quan interactuen amb l'home muntanya sempre ho fan en gran nombre. Com que en català hi ha diversos mots que cobreixen el mateix significat que *muchedumbre*, en farem servir més d'un. En aquest cas, no seguir la constància lèxica de l'autor pot semblar una pèrdua de fidelitat, però es compensa amb la varietat de mots que oferirà la traducció.

Original: Universidad Central

Traducció: Universitat Central

Ex: *Yo soy el profesor de inglés en la **Universidad Central** de nuestra República.*

Original: vehículo-lechuza

Traducció: carròliba

Ex:

*Se aparto el **vehículo-lechuza**, sin que por esto la traductora, dejase de dar órdenes a través de su bocina.*

És un sintagma ben peculiar d'aquesta novel·la. L'opció que ha sortit per traduir-lo és *carròliba*, que aprofita la o que comparteixen *carro* i *òliba*. Els sinònims que apareixen al text per a aquest mateix sintagma són *lechuza rodante*, *automóvil-lechuza* i *carro-lechuza*, que es traduiran igual.

Original: Verdadera Revolución

Traducció: Veritable Revolució

Ex: *No olvide que este es el país de la **Verdadera Revolución**.*

És un dels sintagmes més freqüents del text, ja que el personatge que fa de professor l'esmenta repetidament al llarg de tota la novel·la. La traducció més literal per a *Verdadera Revolución* seria *Veritable Revolució* o *Vertadera Revolució*. També vam valorar opcions com ara *Autèntica Revolució* o *Revolució de Debò*. D'entre aquestes quatre opcions, la que vam triar finalment és *Veritable Revolució*, perquè manté la connotació i la sonoritat de l'original. En qualsevol cas, aquesta expressió s'ha de traduir sempre de la mateixa manera, ja que és un concepte que defineix el mateix cada vegada que es repeteix.

4.17. Gramàtica

4.17.1. Per/per a:

És un dels aspectes gramaticals més controvertits de la llengua catalana, atès que genera confusió a pràcticament tots els dialectes. Aplicarem la gramàtica actual, que permet elidir la a davant d'infinitiu. Per tant, per a la resta de casos en què la finalitat ho requereixi, es farà servir *per a*.

4.18. Sigles

- EUA: La farem servir com a alternativa al gentilici per tal de diversificar les opcions del text. Com hem dit anteriorment, l'autor fa servir la paraula *americà* per referir-se als habitants del país més poblat del Nou Món.

5. CONCLUSIÓ

Un cop acabat el treball de fi de grau, podem dir que, malgrat que l'objectiu inicial del treball era ben diferent del que finalment ha acabat sent, hem pogut redreçar el tema principal sense perdre la possibilitat d'analitzar la pràctica. Cal esmentar, abans de res, que aquest no és el treball que volíem fer a priori i que, per tant, ens hi hem hagut d'adaptar. Malgrat tot, hem pogut reconduir un treball que feia mesos que teníem al cap per un altre que ha pogut incloure en certa manera el que volíem fer-hi. Passar d'un treball sobre els mites del bilingüisme a un sobre la traducció parcial d'una novel·la de fa gairebé cent anys pot semblar un canvi ben gran.

En aquest treball estrictament, com que pensàvem que la traducció d'un fragment de la novel·la i l'anàlisi dels possibles problemes de traducció representava un volum de feina més aviat baix, vam voler en un principi analitzar el contingut de la novel·la, cosa que probablement hauria estat força més feixuga. No obstant això, el treball ha passat per modificacions constants de caire general com ara la reestructuració dels apartats principals i el dubte de si calia incloure aspectes històrics a l'anàlisi. Creiem que en això últim no hi hauríem d'haver dedicat tant de temps, ja que ens allunyàvem innecessàriament de la tasca principal del treball. Potser ha fet que perdi riquesa i fins i tot un interès potencial; tanmateix, hem optat per prescindir-ne.

Per acabar, ens agradaria destacar que la hipòtesi que havíem plantejat al començament era ben certa: la traducció entre castellà i català no és gens trivial, malgrat que la percepció general de la població sigui la contrària. El llenguatge literari pot variar fàcilment no només entre llengües, sinó entre autors del mateix codi. No obstant això, és possible de plantejar un model de llengua que faci d'equilibri entre el passat i la modernitat.

6. BIBLIOGRAFIA

- Adesiara Editorial. 2012. *Viatges de Gulliver*. Consultat el 21 de maig des de l'adreça <<http://www.adesiaraeditorial.cat/ficha.aspx?cod=ACI000045>>
- Baúl de cursos. 2019. *Textos libres de derechos de autor*. Consultat el 23 de gener des de l'adreça <<http://www.bauldecursos.com/textos-libres-derechos-autor/>>
- Bibiloni, G. 2019. (2008, novembre 13). Xavallonga, la perdició de TV3. [Entrada blog] Consultat el 3 de maig des de l'adreça <<http://bibiloni.cat/blog/?p=775>>
- Companyia Austrohongaresa de Vapors. 2019. *Vicent Blasco Ibàñez*. Consultat el 29 de gener des de l'adreça <<http://www.austrohongaresa.com/vicent-blasco-ibanez/>>
- És a dir. 2019. *L'article davant noms de persona*. Consultat el 2 de juny des de l'adreça <<http://esadir.cat/gramatica/sintaxi/remartperson>>
- És a dir. 2019. *Sigles*. Consultat el 7 de maig des de l'adreça <<http://esadir.cat/entrades/fitxa/node/sigles#traduccio>>
- És a dir. 2019. *Traducció de títols d'obres literàries*. Consultat el 15 de febrer des de l'adreça <<http://esadir.cat/convencions/convencionsllenguatge/traduccion/traducliter>>
- És a dir. 2019. *Vós / vostè*. Consultat el 9 de juny des de l'adreça <<http://esadir.cat/entrades/fitxa/id/5149>>
- Escriptores. 2019. *Blasco Ibàñez, Vicente*. Consultat el 3 de maig des de l'adreça <<https://www.escriitores.org/biografias/444-vicente-blasco-ibanez>>
- FiloXarxa. 2019. *Voltaire: Contra el dogmatisme: pugna entre espiritualisme i materialisme*. Consultat el 21 de maig des de d'adreça <<http://www.pensament.cat/filoxarxa/filoxarxa/volt5wrl.htm>>
- Fundéu. 2014. *EE, UU o EUA, no USA ni US*. Consultat el 7 de maig des de l'adreça <<https://www.fundeu.es/recomendacion/ee-uu-eua-usa-us/>>
- Fuster, J. 1980. *Literatura catalana moderna* (cinquena edició). Barcelona: Curial.
- Generalitat de Catalunya: Departament de Cultura. 2019. *Termcat: centre de terminologia*. Consultat el 10 de maig des de l'adreça <<https://www.termcat.cat/ca>>

- Glosbe. 2019. *Diccionario online multilingüe*. Consultat el 7 de maig des de l'adreça <<https://es.glosbe.com>>
- Gran Diccionari de la Llengua Catalana. 2019. *Malla*. Consultat el 7 de maig des de l'adreça <<http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0085416>>
- Institució Francesc de Borja Moll i Institut d'Estudis Catalans. 2002. *Diccionari català-valencià-balear*. Consultat el 5 de maig des de l'adreça <dcbv.iec.cat>
- Institut d'Estudis Catalans. 2007. *Diccionari de la llengua catalana*. Consultat el 3 de maig des de l'adreça <<https://dlc.iec.cat>>
- Jonathan Swift. 1913. *Viatges de Gulliver a diverses nacions del món*. Biblioteca Popular de «L'Avenç». Barcelona. Lluís Detzany. 105 planes. Consultat el 5 de juny des de l'adreça <<http://www.traduccionliteraria.org/biblib/S/S0201.pdf>>
- Larousse Editorial S.L. 2019. *Diccionaris: Castellà-català*. Consultat el 20 de març des de l'adreça <<https://www.diccionaris.cat/>>
- Montserrat Bacardí. 2010. *La traducció del castellà al català al segle XX. Esbós d'una història accidentada*. Consultat el 20 de febrer des de l'adreça <<http://www.visat.cat/articulos/cat/20/la-traduccion-del-castellano-al-catalan-en-el-siglo-xx.esbozo-de-una-historia-accidentada.html>>
- Optimot. 2019. *Usos del passat simple i el passat perifràstic*. Consultat el 8 de juny des de l'adreça <https://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/index.html?action=Principal&method=detall&input_cercar=passat+simple&numPagina=1&database=FITXES_PUB&idFont=12401&idHit=12401&tipusFont=Fitxes+de+l%2527Optimot&numeroResultat=1&databases_avansada=&categories_avansada=&clickLink=detall&titol=%2527cant%25ED%2527+o+%2527vaig+cantar%2527%253F+%252F+%2527sent%25ED%2527+o+%2527va+sentir%2527%253F+%252F+Usos+del+passat+simple+i+el+passat+perifr%25E0stic&tematica=&tipusCerca=cerca.normes>
- Project Gutenberg. 2019. *El paraíso de las mujeres by Vicente Blasco Ibáñez*. Consultat el 28 de gener des de l'adreça <www.gutenberg.org/ebooks/10822>
- Real Academia Española. 2019. *Diccionario de la lengua española*. Consultat el 3 de maig des de l'adreça <<https://dle.rae.es>>

Rodamots. 2019. *Vós, vostè, vos*. Consultat el 9 de juny des de l'adreça
<<http://rodamots.cat/escreix/vos-voste-vos/>>

Universitat de Barcelona. 2019. *Catàleg de les biblioteques*. Consultat el 3 de maig des de
l'adreça <https://catalog.ub.edu/search~S1*cat?/b0701685896/b0701685896/-3%2C-1%2C0%2CB/frameset&FF=b0701685896&1%2C1%2C>

Universitat Oberta de Catalunya. 2019. *Sigles i acrònims*. Consultat el 7 de maig des de
l'adreça <<https://www.uoc.edu/portal/ca/servei-linguistic/convencions/abreviacions/sigles-acronims/sigles-habituals.html>>

Universitat Pompeu Fabra. 2019. *Sigles: Formació del plural*. Consultat el 7 de maig des de
l'adreça <<https://www.upf.edu/web/llibre-estil/sigles>>

UPC. 2019. *Obres de domini públic*. Consultat el 25 de gener des de l'adreça
<<https://publica.upc.edu/ca/copyright/domini>>

Veny, J.; Pons, L. 2019. *Atles Lingüístic del Domini Català*. Consultat el 3 de maig des de
l'adreça <<http://aldc.espais.iec.cat>>

Vicente Blasco Ibáñez. 1922. *El paraíso de las mujeres*. Consultat el 28 de gener des de
l'adreça
<file:///C:/Users/Eloi/Documents/Ti%20Pompeu/U%20Quart/Treball%20de%20fi%20de%20grau/El%20paraiso%20de%20las%20mujeres%20_%20Novela.epub>

Wala. 2019. *Malles de running*. Consultat el 7 de maig des de l'adreça
<<https://www.walashop.com/ca/running/textil/malles>>

Wikisource. 2005. *El paraíso: capítulo III*. Consultat el 3 de maig des de l'adreça
<https://es.wikisource.org/wiki/El_para%C3%ADso:_Cap%C3%ADtulo_III>

Wikisource. 2006. *El paraíso: prólogo*. Consultat el 3 de maig des de l'adreça
<https://es.wikisource.org/wiki/El_para%C3%ADso:_Pr%C3%B3logo>

7. ANNEXOS

7.1. Text origen

7.1.1. Pròleg

AL LECTOR

Considero necesario dar una explicación sobre el origen de este libro.

Una casa editorial cinematográfica de los Estados Unidos me pidió hace un año una novela para convertirla en "film", recomendándome que fuese muy "interesante" y se despegase por completo de los convencionalismos y rutinas que hasta ahora vienen observándose en las historias presentadas por medio del cinematógrafo.

Yo admiro el arte cinematográfico -llamado con razón el "séptimo arte"-, por ser un producto legítimo y noble de nuestra época. Como todo progreso, ha encontrado numerosos enemigos, que fingen despreciarlo; especialmente entre los escritores faltos de las condiciones necesarias para servir a este arte, aunque lo desearan. La llamada República de las Letras es un estado conservador y misógino, que se subleva instintivamente ante toda novedad y la repele con sarcasmos que cree aristocráticos.

Cuando se inventó la imprenta, una gran parte de los literatos de entonces también la consideraron como algo populachero y ordinario, que nunca podría gustar a los espíritus escogidos. Fue preciso el transcurso de algunas decenas de años para que todos se convenciesen de que el libro impreso, aunque menos hermoso que el códice escrito a mano y con letras capitulares artísticamente iluminadas, servía mejor a la difusión de las ideas y al mejoramiento intelectual de la humanidad.

Dentro de un siglo las gentes se asombrarán tal vez al enterarse de que hubo escritores que presenciaron el nacimiento de la cinematografía y no hicieron caso de ella, apreciándola como una diversión pueril y frívola, buena únicamente para el vulgo ignorante.

Conozco todas las objeciones contra el cinematógrafo y su creciente difusión. Son las mismas que todavía a estas horas formulan algunas devotas, en el fondo de las provincias, contra la novela y contra el teatro, creyéndolos la perdición de la humanidad y la causa de todas las inmoralidades existentes.

Si la cinematografía no hubiese de dar en el curso de su desarrollo otras cosas que el sainete grotesco e inverosímil que hace reír con payasadas de "clown", o las historias de ladrones y detectives, yo abominaría de ella, como lo hacen muchos. Pero el nuevo arte está todavía en los primeros vagidos de su infancia; no tiene más allá de veinticinco años de existencia - que equivalen a veinticinco minutos en la historia de un invento útil-, y nadie sabe hasta donde pueden llegar el desarrollo de su juventud y el esplendor de su madurez.

También la novela dio en distintos periodos de su vida una fluoración de libros que tuvieron por héroes a bandidos "simpáticos" o tenebrosos y a policías "providenciales", y a nadie se le ocurre decretar por ello la supresión de dicho género literario. Al lado de la novela psicológica y de observación directa existirá siempre la novela de folletín. Y lo mismo puede decirse del teatro. Juntos con el drama y la comedia, atraerán siempre a una gran parte del público el melodrama espeluznante o la farsa grotesca.

La cinematografía no iba a librarse de esta división impuesta por los dos gustos diversos y antitéticos que se reparten la gran masa del público. Como ocurre en la infancia de todo arte, el primer producto del cinematógrafo ha sido el melodrama terrorífico y la farsa que hace reír hasta desquijarse, géneros que con más rapidez atraen a las multitudes. Pero ahora, después de dos docenas de años de existencia, los que nos preocupamos del desarrollo cinematográfico vamos viendo como se afina el gusto del público en las naciones más instruidas y como al lado de las historias para reír y las tragedias detectivescas surgen las primeras manifestaciones de la verdadera novela cinematográfica, con caracteres extraídos de la realidad, observaciones psicológicas y una fábula que mantiene despierto al mismo tiempo el interés del espectador.

Yo creo próximo el nacimiento de muchas novelas cinematográficas que serán al mismo tiempo grandes obras literarias. Pero estas novelas resultan de más difícil producción que una novela en forma de libro, ya que en ellas no es posible lo que en la jergonza literaria llamamos el "relleno".

* * * * *

La cinematografía no es el teatro mudo, como creen muchos; es una novela expresada por medio de imágenes y frases cortas.

El teatro tiene convencionalismos de lugar y de tiempo, impuestos por los breves límites de un escenario, y de los cuales no puede librarse. En cambio, la acción de la novela no reconoce límites; es infinita, como la del cinematógrafo, y puede componerse de tres o cuatro historias diversas, que se desarrollan a la vez, y al final vienen a confundirse en una sola; puede tener por escenario los lugares mas diversos de nuestro planeta.

Una obra teatral llegará, cuando más, hasta siete actos y cambiará sus decoraciones quince o veinte veces: pero le es imposible ir más allá. Una novela, lo mismo que una historia cinematográfica, puede disponer de tantos escenarios como capítulos, tener por fondo los mas diversos paisajes y por actores verdaderas muchedumbres.

Repito que el "séptimo arte" es novela y no teatro, y tal vez por esto todas las obras teatrales célebres que fueron trasladadas al cinematógrafo pasaron inadvertidas, mientras las novelas famosas, al ser filmadas, obtuvieron grandes éxitos, agrandándose el interés de su fábula con la plasticidad de los personajes que el lector solo había podido imaginarse vagamente a través de las líneas impresas.

Hoy empieza a aumentar considerablemente en todas las naciones el número de los novelistas que nos preocupamos del arte cinematográfico.

La multiplicidad de los idiomas con que expresan los hombres su pensamiento representa para el artista literario un obstáculo que no conocen el pintor, el escultor, ni el músico. Es cierto que los traductores se encargan de salvar este obstáculo; pero por grande que sea su pericia y la conciencia con que realicen su trabajo, resulta siempre tan diversa la novela traducida de la novela original, y se pierden tantas cosas en el traslado de una a otra!...

En cambio, la expresión cinematográfica puede proporcionar a la novela la universalidad de un cuadro, de una estatua o de una sinfonía. Los rótulos del film y la necesidad de traducirlos representan poca cosa en esta clase de obras. Lo importante es la imagen vivida, la acción interpretada por seres humanos, valiéndose del gesto, que ignora el estrecho molde de las sílabas.

Gracias a este nuevo medio de expresión, el novelista que por su nacimiento pertenece a un país determinado puede tener por patria intelectual la tierra entera y ponerse en comunicación con los hombres de todos los colores y todas las lenguas, hasta con los que viven en los límites de un salvajismo recién abandonado. Por medio del "séptimo arte", un autor puede en la misma noche contar su historia imaginada a los públicos de Nueva York, Londres y París, a las muchedumbres cosmopolitas de los grandes puertos del Pacífico a los árabes que llegan a caballo al aduar del desierto donde funciona el modesto aparato del cinematografista errante, a los marineros que invernan en una isla del Océano Glacial y entretienen sus noches interminables con el relato mudo de las novelas luminosas.

Yo puedo decir que una de mis mayores satisfacciones literarias la tuve hace dos años, estando en California, al conversar con un japonés que había viajado por toda Asia.

Este hombre me habló de una de mis novelas, contándome su "argumento" del principio al desenlace para convencerme de que la conocía bien. No la había leído, por no estar traducida aun al idioma de su país, y pensaba comprar la versión inglesa.

Pero la había "visto" en un cinema de Pekín.

* * * * *

Además hay que hacer una confesión. La novela está en crisis actualmente en todas las naciones.

El siglo XIX fue el siglo de la música y de la novela. Resulta tan enorme la producción novelesca de los últimos cien años y tan diversas las actividades de sus novelistas, que autores y público viven ahora como desorientados.

Es casi imposible encontrar un camino virgen de huellas. Cuando el novelista cree seguir un sendero completamente inexplorado, se entera a los pocos pasos de que otros avanzaron por el mismo sitio antes que él. Todos los resortes de la maquinaria novelesca parecen flojos y mortecinos de tanto funcionar; todas las situaciones emocionantes, todos los caracteres salientes, todos los tipos de humanidad, están casi agotados. La originalidad

novelesca va siendo cada vez más ilusoria. Por eso sin duda, muchos autores violentan la serena sencillez de su idioma, obligándole a producir una florescencia atormentada, de invernáculo, y hacen de ello su mayor mérito. Buscan ocultar de tal modo, bajo la frondosidad forzada del lenguaje, la anémica pobreza de la historia que cuentan.

Los novelistas se agitan infructuosamente en busca de novedad; el público exige igualmente novedad; pero la novela actual, cuando pretende en Francia y otros países ser verdaderamente nueva, no tiene nada de novela, y aburre al lector.... Y en esta crisis, que es universal, nadie columbra la solución.

Yo no afirmo que el cinematógrafo sea un remedio único y decisivo; reconozco además como indiscutible que la novela impresa será siempre superior a la novela expresada por el gesto, pues esta última no puede disponer con la misma amplitud que la otra de la sugestión inmaterial del "estilo"; pero creo que si los novelistas empiezan a intervenir directamente en el desarrollo del "séptimo arte", monopolizado hasta hace poco por personas sin competencia literaria, su esfuerzo servirá cuando menos para reanimar la novela, comunicándola una segunda juventud y haciendo más extensos sus dominios actuales.

Sin embargo, no a todos los países les es fácil adaptarse con éxito al nuevo medio de expresión literaria.

La cinematografía depende del desarrollo industrial de un país y de su riqueza.

El libro también necesita sujetarse a la influencia de estos dos factores; pero un editor de novelas impresas puede establecerse en cualquier parte donde existan imprentas y almacenes de papel, y le bastan unos cuantos miles de pesetas para publicar sus primeros volúmenes.

Las casas editoriales de cinematografía necesitan capitales de millones y crear por su propia cuenta inmensos talleres. Además, les es indispensable tener a sus espaldas la grandeza de una de esas naciones que son primeras potencias industriales, para encontrar con facilidad energías eléctricas gigantescas, fábricas capaces de producir nuevas maquinarias: en una palabra, para disponer de poderosos aliados y servidores.

Por este motivo, el más enorme de los pueblos americanos es y será siempre el primer productor cinematográfico de la tierra. Francia, que invento la cinematografía, figura actualmente como una simple importadora de films facturados desde Nueva York.

El cinematógrafo ocupa en los Estados Unidos el quinto lugar entre los productos nacionales. Avanza a continuación del acero, el trigo y otros artículos indispensables para la vida.

Hay en aquella República veinticinco mil salas de cinematógrafo, algunas de ellas con lugar para más de seis mil espectadores.

En los miles de ciudades donde viven agrupados sus ciento veinte millones de habitantes, los teatros se mantienen en una situación estacionaria, mientras los cinemas son cada vez más numerosos.

De una obra cinematográfica americana que obtiene éxito en el mundo entero llegan a venderse por término medio doscientas copias. Es lo que se llama, en lenguaje de librería, "una mediana tirada". De estas copias Francia compra tres o cuatro para "pasarlas" en sus diversos cinemas; España tres; Italia tres o dos, etc. La Gran Bretaña, que es la mayor compradora de Europa, adquiere once o quince para la metrópoli y sus colonias.

En total: de las doscientas copias, los Estados Unidos consumen ellos solos ciento veinte, y las ochenta restantes son para los demás pueblos de la tierra. Así se comprende que los cinematografistas americanos, sin salir de su país, puedan cubrir todos sus gastos, que son inauditos, y realizar ganancias. El producto del resto del mundo es para ellos a modo de una propina.

Después de saber esto, reconocerá el lector que el cinematógrafo solo puede ser americano, y que la suprema aspiración de todo novelista que desee triunfos en el "séptimo arte" consiste en abrirse paso allá... si es que puede, pues la empresa no resulta fácil.

* * * * *

Pero volvamos a la explicación del origen de este libro.

Como mi novela "Los cuatro jinetes del Apocalipsis" ha sido convertida en "film", -más extenso y costoso de todos los que se conocen hasta el presente, y el cual obtiene en los Estados Unidos un éxito que durara años-, recibí de Nueva York, como ya he dicho, el encargo de escribir un relato novelesco que pudiera servir para una obra cinematográfica de "interés y novedad".

Así produjo EL PARAÍSO DE LAS MUJERES.

Esta historia fantástica, que se despega por completo de mis novelas anteriores, no ha nacido verdaderamente ahora, pues data de los tiempos de mi infancia.

Desde que leí, siendo niño, *Los viajes de Gulliver*, el recuerdo de Liliput y sus pequeños habitantes se fijó para siempre en mi memoria. Muchas veces me pregunté, en aquellos años ya remotos: "¿Que habrá ocurrido en Liliput después que se marchó el héroe de Swift?..." Y me entretenía imaginando a mi modo los diversos episodios de la historia contemporánea de los pigmeos.

Ahora, en la madurez de mi vida, he intentado otra vez rehacer la historia moderna de Liliput, pero como puede realizarlo la fantasía de un hombre, menos optimista y generosa que la de un niño.

Esto de imaginarse una humanidad mas pequeña que la nuestra, con nuestros mismos defectos y preocupaciones, como si fuese contemplada a través de un microscopio, es algo que halaga la vanidad de los hombres, y por lo mismo resulta tan antiguo como su existencia.

Swift, el humorístico deán irlandés, fue el creador de Gulliver y del reino de Liliput; pero cien años antes, Rabelais, que indudablemente le sirvió de modelo, había descrito con no menor humor las costumbres de enanos y gigantes.

Tengo la certeza de que en todas las literaturas antiguas fueron muchos los relatos sobre países de pigmeos y países de colosos. ¿Que pueblo no contó historias de gnomos minúsculos, de vida misteriosa, y gigantes que para contemplar a uno de nuestra especie necesitan colocarlo sobre la palma de una mano?... Voltaire se inspiró en Swift para crear su "Micromegas", y sería muy largo el relato de todos los novelistas y cuentistas que imitaron mas o menos directamente este género de fantasías.

Yo escribí la presente novela creyendo que únicamente iba a servir para la producción de una cinta cinematográfica, y jamás aparecería en forma de libro. En realidad, la casa editorial de Nueva York no me pidió una novela, sino lo que llaman en lenguaje cinematográfico un "escenario", un relato escueto y de pura acción, para que sirva de guía al director de escena, a los encargados de las tramoyas y a los actores que interpretan los personajes.

Pero excitado por la novedad del trabajo y a impulsos también de mis hábitos de novelista, empecé a escribir y a escribir, sin darme cuenta de que en vez de un "escenario" producía una novela, y en veintiuna tardes terminé EL PARAÍSO DE LAS MUJERES.

Nunca he trabajado tan aprisa y con tanto fervor. Creo que si me pusiera ahora a hacer una copia del presente libro emplearía más tiempo.

Repito que jamás pensé que mi novela cinematográfica pudiera convertirse en volumen impreso; y mi sorpresa fue grande al ver que el "escenario" era un libro al que algunos pretendían encontrar cierta intención filosófica y política. Hasta en los Estados Unidos--país donde las mujeres ejercen una enorme y legítima influencia--creen algunos, equivocadamente, que mi novela es a modo de una sátira del feminismo norteamericano.

Como EL PARAISO DE LAS MUJERES ha sido traducida ya a varios idiomas, me decido a publicarla igualmente en español, aunque no pensase en ello cuando la escribí.

Será una obra más dentro del marco de la novela española, la cual desde hace algunos años no peca ciertamente por exceso de variedad. Los más de los novelistas marchan en fila india, uno tras otro, y solo de tarde en tarde se les ocurre saltar un poco fuera del sendero. Mientras tanto, en los otros países la novela procura renovarse y los autores cambian con frecuencia su manera de ver la vida y de expresar sus impresiones, para que no los "encasille" el público, adivinando de antemano lo que pueden decir. Además, la novela es un género de variedad infinita, y allí donde todos los novelistas describen lo mismo, con un lenguaje semejante, la novela corre peligro de muerte.

Tal vez el presente libro sea considerado por muchos como una "equivocación" al compararlo con mis anteriores obras; pero yo prefiero equivocarme yendo en busca de novedad, a conseguir aciertos fáciles, que muchas veces no son más que simples repeticiones de triunfos anteriores. De todos modos, me anima la esperanza de que este

relato ligero tal vez resulte mas entretenido para el lector que muchas novelas de moda reciente, en las que se emplean trescientas páginas solo para preparar el encuentro a puerta cerrada de dos personas de distinto sexo, llegando así a la escena "culminante" de la obra, que es simplemente una escena de "libro verde", escrita con las precauciones necesarias para bordear el Código y que el volumen pueda exponerse sin peligro en los escaparates de las librerías.

Del film que dio origen a esta novela diré que aun está por nacer. Según parece, fui amontonando en él tales dificultades de ejecución, que los ingenieros norteamericanos que inventan nuevas "magias" para esta clase de obras todavía están haciendo estudios y no han podido encontrar el modo de que aparezcan en el lienzo luminoso, a un mismo tiempo y sin trampa visible, la enormidad del Gentleman-Montaña y la bulliciosa pequeñez de las muchedumbres que pueblan la Ciudad-Paraíso de las Mujeres.

VICENTE BLASCO IBÁÑEZ

Villa Fontana Rosa Menton (Alpes Marítimos) Febrero 1922

7.1.2. Capítol 3

De como Edwin Gillespie fue llevado a la capital de la República

Hubo un largo silencio. El ingeniero, absorto por el carácter inverosímil de su aventura, no supo que decir. ¡Eran tan numerosos los pensamientos que bullían en su cabeza y las preguntas que iba amontonando su curiosidad!...

El personaje subido en la lechuza rodante interpretó este silencio como una muestra de timidez.

- Puede usted hablar sin miedo, Gentleman-Montaña. De todos los miles de seres que están aquí presentes, los únicos que conocen el inglés somos usted y yo. Los demás solo hablan el idioma de nuestra raza.... Y para aplacar su curiosidad, le diré cuanto antes que el inglés

es la lengua particular de nuestros sabios; algo semejante a lo que fue el latín, según mis noticias, durante algunos siglos, en los países habitados por los Hombres-Montañas. Yo soy el profesor de inglés en la Universidad Central de nuestra República.

Edwin quedó silencioso ante esta revelación.

- Entonces, ¿estoy verdaderamente en Liliput? -dijo al fin-. ¿No es esto un sueño?

La risa del profesor volvió a sonar con la misma vibración femenil, considerablemente agrandada por el portavoz.

- ¡Oh, Liliput! -exclamó-. ¿Quién se acuerda de ese nombre? Pertenece a la historia antigua; quedó olvidado para siempre. Si usted pudiese hablar nuestro idioma, preguntaría por Liliput a los miles de seres que nos escuchan en este momento sin entendernos, y ninguno comprendería el significado de tal palabra. Nuestra tierra se ha transformado mucho.

Calló un momento para reflexionar, y luego dijo con orgullo:

- Antes éramos nosotros los que nos asombrábamos al recibir la visita de un Hombre-Montaña. Ahora son los Hombres-Montañas los que deben asombrarse al visitar nuestro país. Hemos hecho triunfar revoluciones que ellos seguramente no han intentado aun en su tierra.

Gillespie sintió desviada su curiosidad por estas palabras del profesor.

- Pero ¿han venido aquí otros hombres después de Gulliver?

- Algunos, -contestó el sabio-. Recuerde usted que la visita de ese Gulliver fue hace muchos años, muchísimos, un espacio de tiempo que corresponde, según creo, a lo que los Hombres-Montañas llaman dos siglos. Imagínese cuantos naufragios pueden haber ocurrido durante un periodo tan largo; cuantos habrán venido a visitarnos forzosamente de esos hombres gigantescos que navegan en sus casas de madera mas allá de la muralla de rocas y espumas que levantaron nuestros dioses para librarnos de su grosería monstruosa.... Nuestras crónicas no son claras en este punto. Hablan de ciertas visitas de Hombres-Montañas que yo considero apócrifas. Pero con certeza puede decirse que llegaron a esta tierra unos catorce seres de tal clase en distintas épocas de nuestra historia. De esto hablaremos más detenidamente, si el destino nos permite conversar en un sitio mejor y con

menos prisa. El último gigante que llegó lo vi cuando estaba todavía en mi infancia; el único que hemos conocido después del triunfo de la Verdadera Revolución. Era un hombre de manos callosas y piel con escamas de suciedad. Bebía un líquido blanco y de hedor insufrible, guardado en una gran botella forrada de juncos. Este líquido ardiente parecía volverle loco. Nuestros sabios creen que era un simple esclavo de los que trabajan en los buques enormes de los mares sin límites. Como el tal líquido despertaba en él una demencia destructiva, mató a varios miles de los nuestros, nos causó otros daños, y tuvimos que suprimirle, encargándose nuestra Facultad de Química de disolver y volatilizar su cadáver para que tanta materia en putrefacción no envenenase la atmósfera. Creo necesario hacerle saber que desde entonces decidimos suprimir todo Hombre-Montaña que apareciese en nuestras costas.

Gillespie, a pesar de la tranquilidad con que estaba dispuesto a aceptar todos los episodios de su aventura, se estremeció al oír las últimas palabras.

- Entonces, ¿debo morir? -preguntó con franca inquietud.

- No, usted es otra cosa -dijo el profesor-; usted es un gentleman, y su buen aspecto, así como lo que llevamos inquirido acerca de su pasado, han sido la causa de que le perdonemos la vida... por el momento.

Las palabras del sabio le fueron revelando todo lo ocurrido en esta tierra extraordinaria desde el atardecer del día anterior. Los escasos habitantes de la costa le habían visto aproximarse, poco antes de la puesta del sol, en su bote, más enorme que los mayores navíos del país. La alarma había sido dada al interior, llegando la noticia a los pocos minutos hasta la misma capital de la República. Los miembros del Consejo Ejecutivo habían acordado rápidamente la manera de recibir al visitante inoportuno, haciéndole prisionero para suprimirlo a las pocas horas. Los aparatos voladores del ejército salían a su encuentro una vez cerrada la noche. El Hombre-Montaña pudo vagar a lo largo de la costa sin tropezarse con ningún habitante, porque todos los ribereños se habían metido tierra adentro por orden superior.

Al verle tendido en el suelo, empezó el asedio de su persona. El manotazo a la primera máquina volante que le había explorado con sus luces, así como la curiosidad de Gillespie,

que le permitió descubrir por encima del bosque todas las evoluciones de la flotilla luminosa, aconsejaron la necesidad de un ataque brusco y rápido.

Dos sabios de laboratorio y su séquito de ayudantes, llegados de la capital en varios automóviles, se encargaron del golpe decisivo, pinchándole en las muñecas y en los tobillos con las agudas lanzas de unas mangas de riego. Así le inocularon el soporífico paralizante.

- Es verdaderamente extraordinario -continuó el profesor- que haya conocido usted el nuevo sol que ve en estos instantes. Estaba acordado el matarle, mientras dormía, con una segunda inyección de veneno, cuyos efectos son muy rápidos. Pero los encargados del registro de su persona se apiadaron al enterarse de la categoría a que indudablemente pertenece usted en su país. Le diré que yo tuve el honor de figurar entre ellos, y he contribuido, en la medida de mi influencia, a conseguir que las altas personalidades del Consejo Ejecutivo respeten su vida por el momento. Como la lengua de todos los Hombres-Montañas que vinieron aquí ha sido siempre el inglés, el gobierno consideró necesario que yo abandonase la Universidad por unas horas para prestar el servicio de mi ciencia. Ha sido una verdadera fortuna para usted el que reconociésemos que es un gentleman.

Gillespie no ocultó su extrañeza ante tan repetida afirmación.

- ¿Y como llegaron ustedes a conocer que soy un gentleman? -preguntó, sonriendo.

- Si pudiera usted examinarse en este momento desde los bolsillos de sus pantalones al bolsillo superior de su chaqueta, se daría cuenta de que lo hemos sometido a un registro completo. Apenas se durmió usted bajo la influencia del narcótico, empezó esta operación a la luz de los faros de nuestras máquinas volantes y rodantes. Después, el registro lo hemos continuado a la luz del sol. Una máquina-grúa ha ido extrayendo de sus bolsillos una porción de objetos disparatados, cuyo uso pude yo adivinar gracias a mis estudios minuciosos de los antiguos libros, pero que es completamente ignorado por la masa general de las gentes. La grúa hasta funcionó sobre su corazón para sacar del bolsillo más alto de su chaqueta un gran disco sujeto por una cadenilla a un orificio abierto en la tela; un disco de metal grosero, con una cara de una materia transparente muy inferior a nuestros cristales; máquina ruidosa y primitiva que sirve entre los Hombres-Montañas para marcar el paso del tiempo, y que haría reír por su rudeza a cualquier niño de nuestras escuelas.

También he registrado hasta hace unos momentos el enorme navío que le trajo a nuestras costas. He examinado todo lo que hay en él; he traducido los rótulos de las grandes torres de hoja de lata cerradas por todos lados, que, según revela su etiqueta, guardan conservas animales y vegetales. Los encargados de hacer el inventario han podido adivinar que era usted un gentleman porque tiene la piel fina y limpia, aunque para nosotros siempre resulta horrible por sus manchas de diversos colores y los profundos agujeros de sus poros. Pero este detalle, para un sabio, carece de importancia. También han conocido que es usted un gentleman porque no tiene las manos callosas y porque su olor a humanidad es menos fuerte que el de los otros Hombres-Montañas que nos visitaron, los cuales hacían irrespirable el aire por allí donde pasaban. Usted debe bañarse todos los días, ¿no es cierto, gentleman?... Además, el pedazo de tela blanca, grande como una alfombra de salón, que lleva usted sobre el pecho, junto con el reloj, ha impregnado el ambiente de un olor de jardín.

Se detuvo el profesor un instante para agregar con alguna malicia:

- Y yo pude afirmar además, de un modo concluyente, que es usted un verdadero gentleman, porque he ordenado a dos de mis secretarios que volvieran las hojas de un libro más grande que mi persona, con tapas de cuero negro, que nuestra grúa sacó de uno de sus bolsillos. He podido leer rápidamente algunas de dichas hojas. En la primera, nada interesante: nombres y fechas solamente; pero en otras he visto muchas líneas desiguales que representan un alto pensamiento poético. Indudablemente, el Gentleman-Montaña ha pasado por una universidad. En nuestro país, solo un hombre de estudios puede hacer buenos versos. Los de usted, gigantesco gentleman, me permitirá que le diga que son regulares nada más y por ningún concepto extraordinarios. Se resienten de su origen: les falta delicadeza; son, en una palabra, versos de hombre, y bien sabido es que el hombre, condenado eternamente a la grosería y al egoísmo por su propia naturaleza, puede dar muy poco de sí en una materia tan delicada como es la poesía.

Gillespie se mostró sorprendido por las últimas palabras. Sus ojos, que hasta entonces habían vagado sobre la enana muchedumbre, atraídos por la diversa novedad del espectáculo, se concentraron en el profesor, teniendo que hacer un esfuerzo para distinguir todos los detalles de su minúscula persona.

Llevaba en la cabeza un gorro cuadrangular con dorada borla, igual al de los doctores de las universidades inglesas y norteamericanas. El rostro carilleño y lampiño estaba encuadrado por unas melenillas negras y cortas. Los ojos tenían el resguardo de unos cristales con armazón de concha. Cubrían el resto de su abultada persona una blusa negra apretada a la cintura por un cordón, que hacía más visible la exagerada curva de sus caderas, y unos pantalones que, a pesar de ser anchos, resultaban tan ajustados como el mallon de una bailarina.

- ¡Pero usted es una mujer! -exclamó Gillespie, asombrado de su repentino descubrimiento-

- ¿Y qué otra cosa podía ser? -contestó ella-. ¿Cómo no perteneciendo a mi sexo habría llegado a figurar entre los sabios de la Universidad Central, poseyendo los difíciles secretos de un idioma que solo conocen los privilegiados de la ciencia?

Calló, para añadir poco después con una voz lánguida, dejando a un lado la bocina:

- ¿Y en qué ha conocido usted que soy mujer?

El ingeniero se contuvo cuando iba a contestar. Presintió que tal vez corría el peligro de crearse un enemigo implacable, y dijo evasivamente:

- Lo he conocido en su aspecto.

La sabia quedó reflexionando para comprender el verdadero sentido de tal respuesta.

- ¡Ah, sí! -dijo al fin con cierta sequedad-. Lo ha conocido usted, sin duda, en mis abundancias corporales. Yo soy una persona seria, una persona de estudios, que no dispone de tiempo para hacer ejercicios gimnásticos, como las muchachas que pertenecen al ejército. La ciencia es una diosa cruel con los que se dedican a su servicio.

- Lo he conocido también -se apresuró a añadir Edwin- en la dulzura de su voz y en la hermosura de sus sentimientos, que tanto han contribuido a salvar mi vida.

La profesora acogió estas palabras con una larga pausa, durante la cual sus anteojos de concha lanzaron un brillo amable que parecía acariciar al gigante. Pensaba, sin duda, que este hombre grosero y de aspecto monstruoso era capaz de decir cosas ingeniosas, como si

perteneciese al sexo inteligente, o sea el femenino. Bajo los ojos y añadió con una expresión de tierna simpatía:

- Por algo he encontrado tantas veces en sus versos la palabra Amor con una mayúscula más grande que mi cabeza.

Después pareció sentir la necesidad de cambiar el curso de la conversación, recobrando su altivo empaque de personaje universitario. Aunque ninguno de los presentes pudiera entenderla, temía haber dicho demasiado.

- Usted se ira dando cuenta, Gentleman-Montaña -continuó-, de que ha llegado a un país diferente a todos los que conoce, una nación de verdadera justicia, de verdadera libertad, donde cada uno ocupa el lugar que le corresponde, y la suprema dirección la posee el sexo que más la merece por su inteligencia superior, desconocida y calumniada desde el principio del mundo.... Deje de mirarme a mí unos instantes y examine la muchedumbre que le rodea. Tiene usted permiso para moverse un poco; así hará su estudio con mayor comodidad. Espere a que de mis órdenes.

Y recobrando su portavoz, empezó a lanzar rugidos en un idioma del que no pudo entender el americano la menor sílaba. La máquina volante que descansaba sobre su pecho levantó el vuelo, y los otros cuatro aeroplanos aflojaron los hilos metálicos sujetos a sus extremidades. La muchedumbre se arremolinó, iniciando a continuación un movimiento de retroceso.

Gillespie vio que unos grupos de jinetes repelían al gentío para que se alejase. Otros soldados acababan de descender de varias máquinas rodantes que tenían la forma de un león. Estos guerreros jóvenes eran de aire gentil y graciosamente desenvueltos.

Uno de ellos pasó muy cerca de sus ojos, y entonces pudo descubrir que era una mujer, aunque más joven y esbelta que la profesora de inglés. Los otros soldados tenían idéntico aspecto y también eran mujeres, lo mismo que los tripulantes de las máquinas voladoras. Sus cabelleras cortas y rizadas, como la de los pajes antiguos, estaban cubiertas con un casquete de metal amarillo semejante al oro. No llevaban, como los aviadores, una larga pluma en su vértice. El adorno de su capacete consistía en dos alas del mismo metal, y hacía recordar el casco mitológico de Mercurio.

Todos estos soldados eran de aventajada estatura y sueltos movimientos. Se adivinaba en ellos una fuerza nerviosa, desarrollada por incesantes ejercicios. Pero, a pesar de su gimnástica esbeltez de efebos vigorosos, la blusa muy ceñida al talle por el cinturón de la espada y los pantalones estrechamente ajustados delataban las suaves curvas de su sexo. Iban armados con lanzas, arcos y espadas, lo que hizo que Gillespie se formase una triste idea de los progresos de este país, que tanto parecían enorgullecer a la profesora de inglés.

El cordón de peones y jinetes empujó a la muchedumbre hasta los linderos del bosque, dejando completamente limpia la pradera. Entonces, la doctora, desde lo alto de su carro-lechuza, volvió a valerse del portavoz.

- Gentleman Montaña, puede usted incorporarse.

El ingeniero se fue levantando sobre un codo, y este pequeño movimiento derribó varias escalas portátiles que aun estaban apoyadas en su cuerpo y habían servido para el registro efectuado horas antes. Tres enanos que vagaban sobre su vientre, explorando por última vez los bolsillos de su chaleco, cayeron de cabeza sobre la tupida hierba de la pradera y trotaron a continuación dando chillidos como ratones. Sin dejar de huir se llevaban las manos a diferentes partes de sus cuerpos magullados, mientras una carcajada general del público circulaba por los lindes de la selva.

Al fin Gillespie quedó sentado, teniendo como vecinos más inmediatos a la profesora y sus secretarios, que ocupaban el automóvil-lechuza, y por otro lado a los tripulantes de las cuatro máquinas aéreas, las cuales se movían dulcemente al extremo de sus hilos metálicos, flácidos y sin tensión.

En esta nueva postura Gillespie pudo ver mejor a la muchedumbre. Sus ojos se habían acostumbrado a distinguir los sexos de esta humanidad de dimensiones reducidas, completamente distinta a la del resto de la tierra. Los soldados; los personajes universitarios, mudos hasta entonces, pero que se habían ocupado en adormecerle y registrarle; los empleados, los obreros, todos los que se movían dando órdenes o trabajando en torno de él, llevaban pantalones y eran mujeres.

Edwin vio que de un automóvil en forma de clavel que acababa de llegar descendían unas figuras con largas túnicas blancas y velos en la cabeza. Eran las primeras hembras que encontraba semejantes a las de su país. Debían pertenecer a alguna familia importante de la

capital; tal vez era la esposa de un alto personaje acompañada de sus tres hijas. Concentró su mirada en el grupo para examinarlas bien, y notó que las tres señoritas, todas de apuesta estatura, asomaban bajo los blancos velos unas caras de facciones correctas pero enérgicas. Sus mejillas tenían el mismo tono azulado que la de los hombres que se rasuran diariamente. La madre, algo cuadrada a causa de la obesidad propia de los años, prescindía de esta precaución, y por debajo de la corona de flores que circundaba sus tocas dejaba asomar una barba abundante y dura.

Un oficial de los del casquete alado corrió galantemente a proteger a las recién llegadas, con el interés que merece el sexo débil, y las tres señoritas acogieron con gesto ruboroso las atenciones del militar.

Gillespie se dio cuenta de que la doctora seguía sus impresiones con ojos atentos, sonriendo de su asombro.

- Ya le dijo, gentleman, que vería usted grandes cosas. No olvide que este es el país de la Verdadera Revolución.

Todavía pudo hacer Edwin nuevas observaciones. Vio con estupefacción entre el público, repelido y mantenido a distancia por la fuerza armada, mujeres menos lujosas que la familia recién venida de la capital, pero igualmente con largas túnicas.... Y sin embargo parecían hombres a causa de sus barbas o de sus rostros azulados por el rasuramiento. En cambio, todos los individuos de aspecto civil que llevaban pantalones y mostraban ser trabajadores del campo, obreros de la ciudad o acaudalados burgueses, venidos para conocer al gigante, tenían el rostro lampiño y las formas abultadas de la mujer.

Encontró, sin embargo, algunas excepciones, que sirvieron para desorientarlo en sus juicios. Vio verdaderos hombres, cuyo aspecto vigoroso no se prestaba a equívocos, y que, sin embargo, marchaban sin el embarazo de las faldas. Estos hombres iban casi desnudos, al aire su fuerte musculatura, y sin mas vestimenta que un corto calzoncillo. Todos ellos mostraban la pasividad resignada, la fuerza brutal y sin iniciativa de las bestias de labor. Algunos acababan de desengancharse de pesadas carretas, de las cuales habían venido tirando hasta el lindero del bosque, y se limpiaban el sudoroso cuerpo. Otros lavaban y secaban los grandes aparatos que habían servido para la narcotización y el registro del gigante.

Vio además Gillespie que la mayor parte de los jinetes que mantenían en respeto a la muchedumbre eran hombres igualmente; hombres enormes y barbudos, con una expresión de estupidez disciplinada, de brutalidad automática, reveladora de su situación inferior. A pesar de que iban armados con grandes cimitarras, su traje era una túnica igual a la de las mujeres. Todos ellos parecían simples soldados. Varias muchachas de bélica elegancia, llevando sobre sus cortas melenas el casquete alado, hacían caracolear sus caballos entre las de estos guerreros inferiores, dándoles órdenes con un laconismo de jefes.

La doctora volvió a interrumpir las reflexiones del prisionero.

- Antes de que emprendamos la marcha a la capital, creo oportuno que tome usted un ligero refrigerio. Mi gusto hubiese sido prepararle un desayuno al estilo de nuestro país, pero no hemos tenido tiempo para ello, pues, como lo dije, su vida estaba en peligro, y nadie piensa en dar de almorzar a un muerto. Podía haber hecho traer algunas de las latas de conserva que guarda usted en su embarcación, pero esta se halla ya muy lejos.

La noticia hizo perder su calma al gigante.... ¡Verse privado de un bote que representaba la única probabilidad de volver al mundo de sus semejantes!...

- Poco después de la salida del sol -continuó la traductora- se han encargado de remolcarlo hasta el puerto de la capital los navíos de nuestra escuadra del Sol Naciente.

Gillespie necesitó mostrar su mal humor con palabras ofensivas.

- ¿Y qué navíos son esos?... ¿Cómo unos barquitos iguales a juguetes, con solo la fuerza de sus velas, van a poder remolcar mi bote, dentro del cual cabe amontonada toda esa escuadra del Sol Naciente?...

- Gentleman -dijo la profesora con sequedad-, nuestros buques no tienen velas; eso fue en tiempos remotos. Nuestros navíos navegan a voluntad sobre el agua y por debajo del agua. La misma energía que mueve nuestras máquinas terrestres y aéreas agita las colas de ellos con igual fuerza que las de los peces mas veloces.... De su tamaño no creo necesario hablar. El tamaño no significa nada. Nosotros hemos llegado a poseer navíos más grandes que el que le trajo a usted, y los suprimimos por inhábiles para defenderse.

Hubo un largo silencio después de las palabras poco cordiales cruzadas entre los dos. Pero la doctora no parecía tenaz en sus rencores y siguió hablando:

- He tenido que improvisar un ligero desayuno con lo que encontré más a mano. Perdone usted su frugalidad y su monotonía. Cuando estemos en la capital (si es que los altos señores del Consejo Ejecutivo quieren concederle la vida a perpetuidad, o sea hasta que perezca usted de muerte ordinaria), estoy seguro de que comerá mejor.

Sin separarse el portavoz de la boca, empezó a rugir otra vez una serie de palabras desconocidas, que despertaron gran actividad en los linderos del bosque.

Un grupo de aquellos hombres bestiales y semidesnudos, fuerzas ciegas y sometidas como los constructores de las Pirámides faraónicas, avanzó por la pradera tirando de un enorme cilindro vertical. Era una bomba rematada por un largo pistón. Esta bomba la acababan de limpiar los vigorosos siervos, pues había servido durante la noche para inyectar al gigante su dosis de narcótico. Poco después empezaron a salir de la selva rebaños de vacas bien cuidadas, gordas y lustrosas. Parecían enormes junto a los hombrecillos que las guiaban, pero no tenían en realidad para Gillespie mayor tamaño que una rata vieja. A los pocos momentos eran centenares; al final llenaron la mayor parte de la pradera, siendo más de mil.

Numerosos enanos, que por sus trajes parecían hombres de campo y en realidad eran mujeres, silbaron y agitaron sus cayados para ordenar y agrupar a estos animales.

- Es todo lo que hemos podido reunir -dijo la profesora-. El "Comité de recibimiento del Hombre-Montaña", nombrado anoche por el gobierno, no ha tenido tiempo para preparar mejor las cosas. Sin embargo, en pocas horas nuestras máquinas terrestres y aéreas han llegado a requisar todas las vacas existentes en un radio de diez millas, como diría usted. Y ahora, gentleman, vuelva a tenderse; adopte su primera postura para tomar un poco de leche.

Pero Gillespie estaba pensativo desde mucho antes. Se dispuso a obedecer la orden y luego se detuvo para mirar con una expresión interrogante a la universitaria.

- Una palabra nada más, y en seguida me tiendo.

La doctora le hizo ver con un gesto que estaba dispuesta a escucharle. El americano mostró con un dedo los automóviles que le rodeaban, después las máquinas aéreas inmóviles en el espacio, y finalmente las esbeltas muchachas del casquete alado, armadas con lanzas, arcos y sables.

- No comprendo, profesora....

- Llámeme profesor -interrumpió la dama universitaria-. Profesor Flimnap.

- Está bien -continuó el americano-. Digo, profesor Flimnap, que no puedo comprender todas esas armas primitivas al lado de tanta máquina terrestre y aérea, que me parecen perfectas, y de esa escuadra del Sol Naciente de que me ha hablado antes.

El doctor hembra sonrió con superioridad.

- Ya le dije que los Hombres-Montañas deben asombrarse cuando nos visitan, así como nosotros nos asombrábamos al verles en otros tiempos. Hay cosas que no comprenderá usted nunca si no le damos una explicación preliminar. Y esta explicación solo la recibirá usted si los altos señores del Consejo Ejecutivo quieren que viva. En cuanto a la desproporción entre nuestras armas y nuestras máquinas, no debe usted preocuparse de ella. Vivimos organizados como queremos, como a nosotros nos conviene.

El joven no quiso mostrarse vencido por el aire de superioridad con que fueron dichas tales palabras, y añadió:

- Entre los objetos que han sacado de mis bolsillos habrá visto usted seguramente una máquina de hierro formada por un tubo largo y un cilindro con otros seis tubos mas pequeños, dentro de los cuales hay lo que llamamos una cápsula, que se compone de una porción de sustancia explosiva y un pedazo de acero cónico. Tengan mucho cuidado al mover la tal máquina, porque es capaz de hacer volar a uno de los navíos de su escuadra del Sol Naciente. Con varias máquinas de la misma clase ustedes serían mucho mas fuertes que lo son ahora.

La universitaria abandonó el portavoz para reír con una serie de carcajadas que le hicieron llevarse las manos a las dos curvas superpuestas de su pecho y de su abdomen.

- ¡Cuántas palabras -dijo al extinguirse su risa-, cuántas palabras para describirme un revolver! ¡Pero si yo conozco eso tan bien como usted!... Las gentes que hoy han visto el suyo (los cargadores y los marineros) seguramente que no saben lo que es; pero para nosotros, las personas estudiosas, esa máquina del tubo grande y de los seis tubos con sus cápsulas explosivas resulta una verdadera antigualla. Además, la consideramos repugnante e indigna de todo recuerdo. No intente, gentleman, deslumbrarnos con sus descubrimientos. Aquí sabemos más que usted. Prescinda de nuevas observaciones y acuéstese prontito a tomar su leche.

El americano tuvo que obedecer, avergonzado de su derrota. Las vacas, en fila incesante, subían y bajaban por una dobla rampa situada junto a la bomba. Cuando estaban en lo alto, al lado de la boca del receptáculo, los siervos forzudos las ordeñaban rápidamente con un aparato, arrojando la leche en el interior del enorme vaso de metal. Varios hombres tomaron el doble balancín del pistón para subirlo y bajarlo, impeliendo el líquido del interior. Mientras tanto, otros de los siervos desnudos desarrollaban los flexibles anillos de una manga de riego ajustada a la bomba.

- Abra usted la boca, Gentleman-Montana -ordenó el profesor hembra.

Gillespie obedeció, e inmediatamente le introdujeron entre los labios una barra de metal ampliamente perforada, de la que surgía un chorro de leche más grueso que el brazo musculoso de cualquiera de aquellos atletas. Gillespie bebió durante mucho tiempo este hilillo de líquido dulzón, algo más claro que la leche de otros países.

- ¿Quiere usted más? -preguntó la traductora-. No tema ser inoportuno. Nuestros agentes continúan en este momento su requisa de vacas por todos los distritos inmediatos.

Pero el gigante se mostraba ahíto del amamantamiento por manga de riego, e hizo un gesto negativo.

Volvió a rugir el portavoz dando órdenes, y huyeron las vacas hacia la selva, perseguidas por los gritos, las pedradas y los garrotes en alto de sus conductores. Desapareció igualmente la máquina que había servido el desayuno, y los siervos atletas empezaron a trabajar en torno del cuerpo de Gillespie.

En un momento le libraron de las ligaduras que sujetaban sus muñecas y sus tobillos. Al desliarse el enroscamiento de los hilos metálicos, las máquinas voladoras tiraron de estos cables sutiles, haciéndolos desaparecer. Pero no por esto se alejaron. Las cuatro permanecieron inmóviles en el mismo lugar del espacio, como si esperasen órdenes.

- Gentleman -volvió a decir Flimnap-, ha llegado el momento más difícil para mí. Vamos a partir para la capital, y necesito recordarle que la continuación de su existencia no es aun cosa segura. Falta saber que opinión formarán de usted las altas personalidades del Consejo Ejecutivo. Pero yo tengo cierta confianza, porque el corazón justo y fuerte de las mujeres es siempre piadoso con la debilidad y la ignorancia del hombre. Además, cuento con la buena impresión que producirá su aspecto.

"Usted es muy feo, gentleman; usted es simplemente horrible. Su piel, vista por nuestros ojos, aparece llena de grietas, de hoyos y de sinuosidades. Como usted no ha podido afeitarse en dos o tres días, unas canas negras, redondas y agujereadas empiezan a asomar por los poros de su piel, creciendo con la misma rigidez que el hierro. Pero si le miran a usted con una lente de disminución, si le ven empequeñecido hasta el punto de que se borren tales detalles, reconozco que tiene usted un aspecto simpático y hasta se parece a algunas de las esposas de las altas personalidades que nos gobiernan. Yo pienso llegar a la capital mucho antes que usted, para rogar al Consejo Ejecutivo que le mire con lentes de tal clase. Así, su juicio será verdaderamente justo....

"Y ahora, permíteme lo que voy a añadir. Yo no figuro en el gobierno; no soy más que un modesto profesor de Universidad. Si de mi dependiese, le llevaría hasta la capital sin precaución alguna, como un amigo. Pero el gobierno no le conoce a usted y guarda un mal recuerdo de la grosería de los Hombres-Montañas que nos visitaron en otros tiempos. Teme que se le ocurra durante el camino derribar alguna casa de un puntapié o aplastar a las muchas personas que acudirán a verle. Puede usted perder la paciencia; la curiosidad del público es siempre molesta; hay hombres que ríen con la ligereza y la verbosidad propias de su sexo frívolo; hay niños que arrojan piedras, a pesar de la buena educación que se les da en las escuelas. El sexo masculino es así. Por más que se pretenda afinarle, conserva siempre un fondo originario de grosería y de inconsciencia. En fin, gentleman, tenemos orden de llevarle atado hasta nuestra capital, pero marchando por sus propios pies.

"Nada de fabricar una enorme carreta y de amarrarle sobre ella, siendo arrastrado por centenares de caballos. Esto resultaría interminable y haría durar su viaje varios días. Además, es indigno de nuestro progreso, a pesar de que usted nos cree bárbaros porque hemos querido olvidar la existencia de la pólvora. En tres horas llegaremos a la capital. Usted podrá marchar a grandes pasos, sin salirse del camino, y le escoltaran a gran velocidad nuestras máquinas terrestres y voladoras. Pero como nuestros gobernantes no le conocen y temen una humorada como las de aquel Hombre-Montaña que se enloquecía bebiendo un líquido cáustico, será usted sometido a las siguientes precauciones:

"Una máquina voladora irá delante, después de haber enroscado un cable a su cuello. Otra volará detrás, con su cable amarrado a las dos manos de usted cruzadas sobre la espalda. Puede avanzar sin miedo. Los tripulantes de nuestros voladores conservaran siempre flojos estos lazos metálicos. Pero por si usted intentase (lo que no espero) alguna travesura, le advierto que los guerreros del aire tienen orden de dar un tirón inmediatamente con toda la fuerza de sus máquinas, y que los tales cables metálicos cortan lo mismo que una navaja de afeitar.... Y ahora, gentleman, póngase de pie con cierta precaución, para no causar graves daños en torno de su persona. Debemos separarnos por unas horas; yo marchó delante. Además, la comunicación va a quedar interrumpida entre nosotros desde el momento que usted recobra la posición vertical, aislándose en su grandeza inútil.

El ingeniero quiso protestar, algo ofendido por las precauciones a que se le sometía.

- Ni una palabra más -insistió el doctor-. Le advierto que anoche casi demolió usted en la oscuridad una de nuestras máquinas voladoras al dar un zarpazo en el aire. Falto poco para que cayese al suelo desde una altura enorme, matándose sus tripulantes. Después de esto, reconocerá que nuestro gobierno obra prudentemente al no tratarle con una confianza ciega.

Se apartó el vehículo-lechuza, sin que por esto la traductora, dejase de dar órdenes a través de su bocina.

Gillespie, después de convencerse de que no quedaban cerca de él personas ni animales a los que pudiera aplastar, empezó a incorporarse. Sus piernas, tras una inmovilidad de tantas horas, estaban entumecidas y se resistían a obedecerla. Al fin se puso de pie después de largas vacilaciones, y al recobrar su posición vertical, los árboles mas altos quedaron a la

altura de su pecho. Todo su busto sobrepasaba la centenaria vegetación, y la muchedumbre de enanos, casi invisible bajo el ramaje, saludo con un largo rugido la cabeza del gigante al surgir ésta por encima del bosque. Podían apreciar ahora la grandeza del Hombre-Montaña mejor que cuando le veían tendido en el suelo.

Los tripulantes de las máquinas voladoras se unieron a esta ovación haciendo evolucionar sus quiméricas bestias en torno del rostro de Gillespie. Pasaban tan cerca, que este tuvo que echar atrás su cabeza por dos veces, temiendo que le cortase la nariz una de aquellas alas escamosas con sus puntas agudas como cuchillos. Las muchachas del casquete dorado y larga pluma saludaban con risas los movimientos inquietos del gigante. Pero una orden venida de abajo acabo con estos juegos, restableciendo el silencio. Todavía la traductora rugió su última orden, antes de partir.

- Gentleman-Montaña, ¡las manos atrás!

Gillespie lo hizo así, y, apenas hubo cruzado sus manos sobre la espalda, sintió en torno de las muñecas algo que parecía vivo y se enrollaba con una prontitud inteligente. Era el cable metálico de la máquina que iba a volar detrás de él. Al mismo tiempo, otro monstruo del aire descendió con toda confianza al verle con las manos sujetas, y quedó flotando cerca de sus ojos.

Ahora pudo ver bien a sus tripulantes: cuatro jóvenes rubias, esbeltas y de aire amuchachado. Gillespie hasta les encontró cierta semejanza con miss Margaret Haynes cuando jugaba al tenis. Estas amazonas del espacio le saludaron con palabras ininteligibles, enviándole besos. Él sonrió, y al oír las carcajadas de ellas pudo adivinar que su sonrisa debía parecerles horriblemente grotesca. Estos seres pequeños veían todo lo suyo ridículamente agrandado.

La consideración de su caricaturesca enormidad le puso triste, pero las guerreras aéreas volvieron a enviarle besos, como un consuelo, y hasta una de ellas dirigió contra su nariz dos rosas que llevaba en el pecho. Querían pedirle, sin duda, perdón por lo que iban a hacer con él cumpliendo ordenes superiores.

Del fondo de la máquina voladora partió, silbando, un hilo plateado, que, después de dar varias vueltas en el aire como una serpiente delgadísima, se metió por la cabeza de Gillespie, no parando hasta sus hombros. El ingeniero se sintió cogido lo mismo que las reses de las

praderas americanas a las que echan el lazo. Un pequeño alejamiento del avión, que tenía la forma y los colores de un lagarto alado, estrechó en torno del cuello de Edwin el cable metálico.

Bajando sus ojos pudo examinarlo de cerca. Parecía hecho de un platino flexible y era inútil todo intento de romperlo. Por el contrario, un movimiento violento bastaría para que se introdujese en su carne lo mismo que una navaja de afeitar, como había dicho el profesor hembra.

Las tripulantes del lagarto aéreo tiraron ligeramente de este hilo metálico, y Gillespie, comprendiendo el aviso, dio el primer paso. Ningún obstáculo terrestre se oponía a su marcha. La pradera estaba ahora limpia de gente, lo mismo que los linderos del bosque. Todas las máquinas rodantes, así como las tropas de a pie y a caballo, habían abierto la marcha, empujando a la muchedumbre para que se apartase del camino.

Guiado por la máquina voladora que iba delante y dirigido igualmente por la máquina de atrás, que funcionaba a modo de timón, Gillespie solo tenía que fijarse en el suelo para ver donde colocaba sus pies.

Empezó a marchar por un camino de gran anchura para aquellos seres diminutos, pero que a él le pareció no mayor que un sendero de jardín. Durante media hora avanzaron entre bosques; luego salieron a inmensas llanuras cultivadas, y pudo ver como se iba desarrollando delante de él, a una gran distancia, la vanguardia de su cortejo, compuesta de máquinas rodantes y pelotones de jinetes. A su espalda levantaban una segunda nube de polvo las tropas de retaguardia, encargadas de contener a los curiosos.

Solo algunos audaces, contraviniendo las órdenes, se atrevían a llegar a los bordes del camino. En torno de los pueblos de agricultores hervía el vecindario, gritando y agitando sus gorras al pasar el gigante. Su estatura permitía que lo viesan a larguísimas distancias.

Le obligaron a marchar sin descanso, porque el Consejo Ejecutivo deseaba conocerle antes de que anocheciese. A las dos horas distinguió por encima de una sucesión de gibas del camino, penosamente remontadas por la vanguardia del cortejo, una especie de nube blanca que se mantenía a ras de tierra.

Estaba envuelta en el temblor vaporoso de los objetos indeterminados por la distancia. Solo él podía abarcar con su mirada una extensión tan enorme. Los tripulantes del lagarto volador examinaban la misma nube, pero con el auxilio de aparatos ópticos.

Una de las amazonas aéreas le gritó algunas palabras en su idioma, al mismo tiempo que señalaba con un dedo la remota mancha blanca. El gigante le contestó con una sonrisa indicadora de su comprensión.

A partir de este momento la nube fue tomando para él contornos fijos. Salieron poco a poco de la vaporosa vaguedad grandes palacios blancos, torres con cúpulas brillantes, toda una metrópoli altísima, en la que los edificios parecían de proporciones desmesuradas, sin duda porque sus pequeños habitantes, por la ley del contraste, sentían el ansia de lo enorme.

Esta capital de la República de los pigmeos se llamaba Mildendo en otros tiempos. ¿Cómo se titularía en el presente, después de haber ocurrido lo que el profesor Flimnap llamaba la Verdadera Revolución?...